

Ex libris

Knjižnica A.T. Linhart
Radovljica

SPOMENICA

SOKOLSKEGA DRUŠTVA V RADOVLJICI
OB 25-LETNEM JUBILEJU
1908—1933

UREDIL ČEBULJ DANIMIR
FOTO SLAVKO VENGAR, RADOVLJICA

1 9 3 3

IZDALO IN ZALOŽILO SOKOLSKO DRUŠTVO V RADOVLJICI
TISKARNA »SLOVENIJA« V LJUBLJANI - PREDSTAVNIK A. KOLMAN

SPOMENICA

SOKOLSKEGA DRUŠTVA V RADOVLJICI
OB 25-LETNEM JUBILEJU
1908-1933

789002070

1 9 3 3

IZDALO IN ZALOŽILO SOKOLSKO DRUŠTVO V RADOVLJICI
TISKARNA SLOVENIJA V LJUBLJANI - PREDSTAVNIK A. KOLMAN

Uvodna beseda

Ob priliki 25letnega svojega obstoja izdaja Sokolsko društvo v Radovljici svojo »Spomenico«, namenjeno vsemu našemu članstvu in prijateljem našega društva. V njej smo na kratko zbrali vse »raztresene ude« ter jih skušali povezati v celoto, iz katere naj bo razvidno v kolikor toliko pregledni obliki celokupno naše delovanje tekom 25 let.

Ko mi je uprava izročila uredniške posle, sem s pritrdilom dodeljenih mi sodelavcev določil vsebino »Spomenice« tako, da naj bo na prvem mestu »Proglas društvene uprave«, nato kratek idejni članek: »Zakaj smo in kaj hočemo«, temu pa sledi takoj kratek opis »Društvenega življenja v Radovljici pred letom 1908«. Ta članek sem »vrnil« iz tega razloga, da posebno mlajši čitatelji vidijo, kakšno društveno življenje je bilo v Radovljici, preden se je ustanovil Sokol. Temu članku sledijo nato zaporedno zgodovinski opisi, tičeči se našega sokolskega društvenega življenja. Konec je posvečen našim umrlim članom, članicam in naraščaju.

Vsebina »Spomenice« za marsikoga mogoče ne bo popolna. Toda zbrali smo ves materijal, kar ga je bilo mogoče dobiti ter ga izpopolnili z ustnimi izročili še živečih ustanoviteljev društva. Slike smo porabili skoro vse, kar jih je bilo uporabnih, škoda le, da nekaterih ni bilo mogoče več dobiti.

V vseh člankih smo se po možnosti čimbolj izogibali osebnih imenovanj, osebno poveličevali pa nismo nikogar, ker smo se držali načela: »Ne časti — ne slave«, nesebično je naše sokolsko delo! Edino mrtvim članom smo dali nekaj priznanja.

Zahvaljujem se vsem sodelavcem za prispevke ali drugo pomoč pri sestavljanju »Spomenice«, hvala pa tudi onim, ki so z inserati finančno podprli izdajo »Spomenice«.

Urednik.

Bratje in sestre!

Preteklo je 25 let od ustanovitve Sokolskega društva v Radovljici. Dolga doba v življenju posameznika, dolga v življenju društva. In, ako danes pogledamo v našo preteklost, na naše delo, na naše uspehe, smo lahko ponosni. Morda še nismo izvršili popolnoma vseh naših dolžnosti, morda bi se dalo še več storiti, toda danes, ko stopamo v novo razdobje, ne bomo povdarjali naših pogrēšk, ker v delu so vedno pogrēške. Odstranimo iz naših src vsako malodušje in stopimo s krepkimi koraki preko danes postavljene meje v novo polje pred nami. Krepko zaorjimo z novimi silami v to novo polje, sejmo sokolsko seme s polnimi prgišči nesebičnosti, požrtvovalnosti in veselja. Mladinski polet naših čet v okolici naj nas podžiga do uspehov. Dvajsetpetletnica je za nas danes preteklost, naša zgodovina. Stopamo v novo dobo dela. Kakor smo zmagali težke naloge preteklosti, tako hočemo in bomo izpolnili naloge bodočnosti. Naše društvo naj postane živi vrelec vseh vrlin in kreposti, ki jih narod potrebuje za zdravo, delaljubno in ponosno življenje, ker samo tak narod bo pravilno pojmoval dano mu svobodo in znal biti hvaležen za njo. Oklenimo se dela z vso energijo, z vso voljo, da nam čimpreje zazori dan našega popolnega vstajenja. Geslo nam bodi: Delati, delati z veseljem, nesebično, požrtvovalno, ker le tako delo rodi vedno uspehe. Samo ena je naša skupna pot. Pot napredka, ki naj se razpleta na vse strani po naši kulturni njivi, da udarijo iz nje nove kali novega življenja in, da celo kamen obrodi plodove dela, moči in bratstva našega članstva. S takim duhom in neskončno voljo prešinjeni, prestopimo danes zgodovinski mejnik.

Bratje in sestre! Dvignimo se! Današnji mejnik naj postavi tudi v naših dušah točno mejo. V naših dušah naj vstane dan, poln solca in — dan je čas dela! Naj izgine današnji dan z naših obrazov utrujenost pretekelega dela. Razprostrimo krila sokolska, poletimo preko te današnje meje — na oni strani meje pa je delo, ki ga hočemo zgraditi z novim pogumom, z

novimi močmi! Tako, bratje in sestre, bomo zmagovali tudi naprej!

Kakor je bilo naše delo doslej posvečeno domovini, tako bodi tudi v bodoče! — Domovina bodi naša prva misel, njej posvetimo vse svoje zmožnosti, vse svoje telesne in duševne sile! Čuvajmo našo svobodo, ljubimo zemljo svojo, kajti, samo eno domovino imamo in ta domovina se imenuje — Jugoslavija!

Naj živi enotna in nedeljiva domovina Jugoslovenov z njenim junaškim kraljem Aleksandrom I.!

ZDRAVO!

V jubilejnem letu 1933.

*Uprava Sokolskega društva
v Radovljici.*

Zakaj smo in kaj hočemo

Mi, ki smo sokolovali še pred svetovno vojno, smo bili v srcu revolucionarji, ker smo težko čutili tujo pest, ki je udarjala po našem narodu. Udarci so prihajali izza močnih zidov starodavnega Radovljiškega gradu, kjer se je delila pravda po dvojni meri. Tovarniške sirene v savski dolini so bučno pele tujo pesem in daleč oznanjale tužno vest, da biva v tem najlepšem kotu naše zemlje, ki nam je dala velike prosvetljene može, gospodar, ki ne čuti z narodom in ki si osvaja delež žuljavih rok našega rodu. Naš jezik je imel malo veljave, zakaj kjer se je čula tuja beseda, tam je bila moč in gospodujoča sila. Kdo ne bo v takih prilikah nezadovoljnej?

Vsako zatiranje pa rodi odpor in krčevite napore v borbi za svobodo in za narodove pravice. Po znanem Tyrševem geslu: »Posameznik nič, celota vse«, so se zbirale zavedne množice v organizirane združbe, v trdni veri, da si izvojujejo svoje pravice, svojo svobodo. Nastajala so mlada Sokolska društva, ki so si naredila nalogo probujati narod k zavednosti in s telesno-vzgojnimi sredstvi krepiti mladino in jo pripravljati za boj za svobodo in napredek naroda.

Rdeča srajca je užigala, borbenost je rasla, kremeniti značaji so se kovali — za bojazljivce ni bilo prostora pod sokolsko zastavo. V takem okolju se je širila sokolska misel med našim gorenjskim rodом. Počasi si je utirala pot, zakaj ni bil vsak za neustrašeno borbo, pa tudi ne vsak za sokolske ideale in za izpolnjevanje sokolske discipline. Strah pred preganjanjem je marsikoga odvrnil od sokolskih vrst, zato so pa oni, ki so vztrajali, bili trdni in zanesljivi kakor skala. Ni čuda, da se je v njih srca naselil revolucionarni duh, ki je tlel kakor iskra pod pepelom in čakal, da izbruhne s silo na dan. Tak je bil sokolski živelj pred usodepolnim letom 1914.

Svetovna vojna je pokazala, kje je značajnost, neustrašenost in slovanska zavednost. Ljubljanski grad in Suhi bazar sta požirala sokolske žrtve, v katerih je bila živa sokolska in slovanska zavest.

In ko je po končanem svetovnem vrvežu zasijalo solhce svobode, so bila naša sokolska društva najboljša opora novi državi in njeni ureditvi. Sokolstvo se je zavedalo, da si je lažje priboriti svobodo nego jo obdržati. Iz sokolskih revolucionarjev je zrastel nov rod Jugoslovenov, zavedajoč se, da mora posvetiti svoje moči narodni državi. Sokolska misel je ostala neokrnjena, sokolska načela so se prilagodila novim razmeram. — Kdor Jugosloven, ta Sokol.

Bistri duh nesmrtnega Tyrša je še vedno v veljavi. Njegovi nauki, ki jih je v svoji bistroumnosti postavil pred tolikimi leti in na katerih temelji naša jugoslovenska kakor tudi vseslovenska sokolska organizacija, pa bodo ostali vselej in povsod kot naše vodilne zvezde, ki so nem porok za boljšo in svetlejšo bodočnost naroda.

Pač so se pojavili v polpretekli dobi nazori, da je Sokolstvo svojo nalogo dovršilo in da sodobni nazori zahtevajo novih ljudi in novih načel. Taki in podobni pojavi pa izvirajo le iz onih strani, kjer je sokolska misel nepoznana in nepravilno razumevana.

Čemu smo tu in kaj hočemo?

Smo občestvo zdravih, нравnih, narodno zavednih članov, ki vzgajamo svoje pripadnike v teh duhovnih dobrinah na temelju telesne jakosti. Hočemo zdrav rod, ki bo znal braniti svojo zemljo pred vsem onim, ki še vedno segajo po naši, po naravi in zgodovini nam pripadajoči lastnini. Ne segamo po tujem, toda od svojega ne odstopimo niti pedi.

Naša ideja nas uči, da je le zdrav rod zmožen napredka. Smo trdno uverjeni, da je naša pot pravilna, ker s telesnimi vajami ne krepimo samo telesnih moči, brez katerih ni življenjskega obstanka, ampak po isti poti pridobivamo in jačimo tudi нравne sile in duševne vrline.

Smo vzgojna organizacija, ki ve, da le popolna vzgoja ustvarja popolnega človeka: zdravega in krepkega telesa, čiste duše in bistrega duha. Nočemo samo atletov in rekorderjev, hočemo vsestransko in do najvišje možnosti vzgojenih članov človeške družbe.

Hočemo pa tudi narodnozavednih in krepkih značajev, ker stremimo za združitvijo velike vseslovske družine, v kateri vidimo našo svetlo bodočnost.

Naše vrste pa niso omejene samo na nekatere kroge. Naša demokratična načela otvarjajo vrata vsem slojem našega naroda, zato hočemo, da se pri nas zbirajo vsi od intelektualca do kmeta in delavca. Prostora je dovolj za vse, ki so dobre volje in ki priznavajo naša načela.

S takim programom stopamo po strogo začrtani poti našega sokolskega dela.

Čebulj Danimir:

Društveno življenje v Radovljici pred l. 1908

Čeprav je bila Radovljica od nekdanj po številu prebivalstva majhno mestece, vendar je bilo v njej društveno življenje jako živahno. Uradništvo, ki je bilo med vsemi stanovi najjačje, je v raznih društvih igralo vodilno vlogo, uveljavljalo pa se je tudi meščanstvo, predvsem v človekoljubnih organizacijah. Razna društva, katera so imela bodisi zabaven, narodno-obrambni, človekoljubni ali pa tujsko-propagandni značaj, so predvsem do ustanovitve Sokolskega društva kazala živahno aktivnost. Z ustanovitvijo Sokolskega društva pa so ostala društva, izvzemši Prostovoljno gasilno društvo in Slovensko planinsko društvo, polagoma pričela pešati, svetovna vojna pa jih je docela uničila. Ostale so torej samo organizacije, ki so bile vsled svoje idejne osnove sposobne življenja, druge pa so počasi zaspale, ker na eni strani ni bilo dovolj požrtvovalnih delavcev, na drugi strani pa je prevzel njihovo nalogo Sokol.

1. Prostovoljno gasilno društvo.

Prostovoljno gasilno društvo je v Radovljici najstarejša organizacija ter je letos slavnostno praznovalo svoj 50 letni zlati jubilej. Ustanovljeno leta 1883, se je vseskozi odlikovalo s svojo živahno delavnostjo ter je ob letošnji petdesetletnici lahko s ponosom gledalo na svojo preteklost. Kakor vsako drugo društvo, ki mu ob rojstvu kumuje le idealizem članov, primanjkuje mu pa petičnih botrov, se je tudi naše gasilno društvo moralo v začetku svojega obstoja boriti predvsem s finančnimi težkočami. Toda dobra volja požrtvovalnih gasilcev in naklonjenost meščanstva sta gasilcem kmalu pripomogli do sredstev, da si je nabavilo ročno brizgalno, s pomočjo katere je moglo v slučaju potrebe kolikor toliko uspešno nastopati. — Po 12 letih svojega obstoja pa je društvo napravilo važen korak naprej. Postavilo si je svoj dom — ne morda kako leseno skladišče, ampak stavbo,

ki je ena med najlepšimi gasilnimi domovi v Sloveniji. Finančnih sredstev je seveda primanjkovalo, toda brezmejnja požrtvovalnost prebivalstva iz Radovljice in bližnje okolice, ki je samo prijelo za kramp in lopato, darovalo razni stavbeni material, prevažalo brezplačno na stavbišče vse, kar je bilo potrebno — je nadomestila manjkajoča sredstva in kmalu je stal ponosni gasilni dom. Nov duh je zavladal v društvu — duh veselja do dela, volja do napredka in izpopolnjevanja.

Moderna doba pa je tudi v gasilstvu napravila temeljit preobrat. Stare brizgalne na ročni pogon so nadomestile motorne brizgalne. Tudi v Radovljici je bilo treba misliti na nabavo motorke in pred par leti jo je društvo tudi nabavilo.

Pomen gasilnih društev za naš narod pa ni bil samo v izvrševanju prostovoljne pomoči v slučaju požara. V dobi naših narodnih bojev v drugi polovici prejšnjega stoletja, so bila ravno gasilna društva ona zbirališča našega narodnega življa, kamor nemški osvojevalni duh ni imel dostopa. Tudi radovljiško gasilno društvo je izvršilo tozadevno svojo nalogo častno. — Ustanovilo je svoj pevski zbor, ki je večkrat javno nastopil, uprizarjalo gledališke igre, vedno dobro obiskane ter s tem napravilo naši nacionalni stvari veliko uslugo. S tem je tudi samo sebi postavilo dostojen spomenik iz dobe bojev za naš narodni prepород.

2. Pevsko društvo »Triglav«.

Imenovano društvo je bilo ustanovljeno okrog leta 1890 (natančni podatki nam manjkajo, ker so se vsi zapisniki med vojno izgubili — informacije slonijo na ustnih izročilih starih članov). Namen društva ni bil, kakor bi človek sklepal iz imena, gojiti med svojimi člani izključno samo petje, ampak predvsem splošna izobrazba članstva, ki naj jo društvo doseže z ustanovitvijo knjižnice, prirejanjem gledaliških predstav, pevskimi vajami in nastopi ter podobno. Znano je namreč, da proti koncu prejšnjega stoletja slovenski tisk med slovenskim narodom še ni bil tako razširjen kot danes. Knjiga in časopis sta bila dostopna predvsem inteligenci, široki sloji naroda pa te vrste duševne hrane niso dosti poznali. Radi tega je narod vse preveč podlegel vplivu nemške gospode, ker v svojem lastnem čtivu ni našel potrebne odporne sile. Radovljiški »Triglav« je bil radi tega nekak protidarec nemškemu vplivu v naši okolici in nalogo, katero si je

zastavil, je dolgo vrsto let vršil v splošno zadovoljnost prebivalstva.

Izvoljeni odbor je šel, zavedajoč se svoje važne naloge, krepko na delo. S skromnimi sredstvi, t. j. s članarino in prostovoljnimi prispevki v denarju ali knjigah, je bila kmalu ustanovljena knjižnica, skromna sicer v svojih početkih, a se je sčasoma razvila v lepo podeželsko knjižnico, v kateri si našel poleg zabavnih in leposlovnih knjig, tudi lepo število poučnih eksemplarjev. Knjižnica sama je bila za naše razmere visoko frekventna. Njej je bila priključena tudi čitalnica, kjer je obiskovalec našel vse slovenske časopise. Čitalnica seveda ni imela lastnih lokalov, potovala je od enega hišnega posestnika do drugega, dokler se ni dokončno usidrala v grajščini.

V društvu se je dalje gojila dramatika. Člani so parkrat nastopili z uspelimi igrami. Predstave sicer niso bile na taki višini, kot jih vidimo danes na diletantskih odrih, dosežen pa je bil namen, da se je prebivalstvo držalo v narodnem taboru. Tudi pevske vaje so člani že v prvih letih društvenega obstoja redno obiskovali. Imeli so tudi nekaj posrečenih nastopov, vendar pa je društvo petje kmalu opustilo — petje je nato prevzelo gasilno društvo. Pevsko društvo »Triglav« pa je nato spremenilo svoje ime v »Bralno društvo Triglav«.

Intenzivnost društvenega delovanja pa je pričela ponehavati, ko je med člani nastal razdor ter je del članstva iz društva sploh izstopil. Število naročenih časopisov se je znižalo na minimum, nove knjige so se redko naročevale. Izstopivši člani so si ustanovili svoj »Zabavni klub«, ki pa se je po par letnem obstoju razšel ter prepustil vso imovino »Triglavu«. Izstopivši člani so se zopet povrnili v svoj matični klub, s čimer je bilo delovanje »Triglava« zopet poživiljeno. Kmalu po ustanovitvi Sokola pa je »Triglav« ponovno začel pešati. Med vojno so se naselili v društvenem lokaluh vojaki... Knjige, zapisniki in ostali društveni inventar je postal žrtev vojaške brezobzirnosti. Kar niso pokurili, so razmetali, pokradli ali drugače uničili. Med vojno je »Triglav« izgubil vse — plod dolgoletnega truda — po vojni pa se ni več prebudil — zaspal je za vedno. Vršil pa je svojo nalogo častno, vztrajno, zato mu bo v Radovljici ohranjen časten spomin.

3. Zabavni klub.

V začetku 20. stoletja je med člani »Triglava« radi raznih diferenc nastal razdor — posledica je bila, da je nekaj članstva izstopilo ter si osnovalo svoje društvo — »Zabavni klub«. Naloge in cilje novega društva nam pove že ime samo. Ustanovil si je tudi lastno knjižnico in čitalnico — lokale je imel v bivši Homanovi filijalki — prirejal razne zabavne prireditve ter sploh skrbel za družabno življenje med svojimi člani. V splošnem pa je bilo društvo brez kake globoke idejne podlage ter se je kmalu razšlo, imovino prepustilo »Triglavu«, članstvo samo pa se je zopet povrnilo v svoj matični klub.

4. Ciril-Methodova družba.

V narodno političnem pogledu je bila CMD ena najvažnejših organizacij v našem mestu. Starejši člani se gotovo še spominjajo težkih narodno obrambnih bojev, katere so bojevali Slovenci posebno v narodno obmejnih krajih s pritiskajočo silo Germanstva in Italijanstva. Naša narodnostna meja se je vedno bolj umikala, od našega narodnega telesa se je trgal kos za kosom in izginjal v nenasitnem tujčevem žrelu. Slovenski narod ni mogel pričakovati pomoči od države, zato je moral reševalno akcijo prevzeti narod sam. Treba je bilo rešiti mladino — njej je bilo treba dati narodnih šol. To nalogo pa je vršila CMD, ki je v naših narodno ogroženih krajih ustanovila večje število narodnih šol — stroške za vzdrževanje pa je družba nabirala med narodom potom svojih podružnic.

Podružnica CMD v Radovljici, razdeljena na dva odseka, moški in ženski, je uveljavljala svoje delovanje izključno v nabiranju prispevkov za osrednjo CMD v Ljubljani. Mesečni prispevki članov in članic, darila, razne prireditve, nabiralniki po gostilnah — to so bili prispevki organizacije in vsi ti prispevki so se sproti odvajali centrali v Ljubljano. V okrilju podružnice je bil osnovan tudi takozvani »Pipčarski klub« — cilj kluba je bil seveda zbirati prispevke za CMD.

Svetovna vojna je delovanje CMD v Radovljici prekinila, vendar pa po vojni podružnica ni več oživela. Zakaj? Naše meje niso več ogrožene, za narodne šole skrbi država, narodne šole v inozemstvu so popolnoma uničene, za nacionalno vzgojo mladine pa skrbi sokolska organizacija.

5. Podružnica Slovenskega planinskega društva.

(Dr. Jakob Prešeren.)

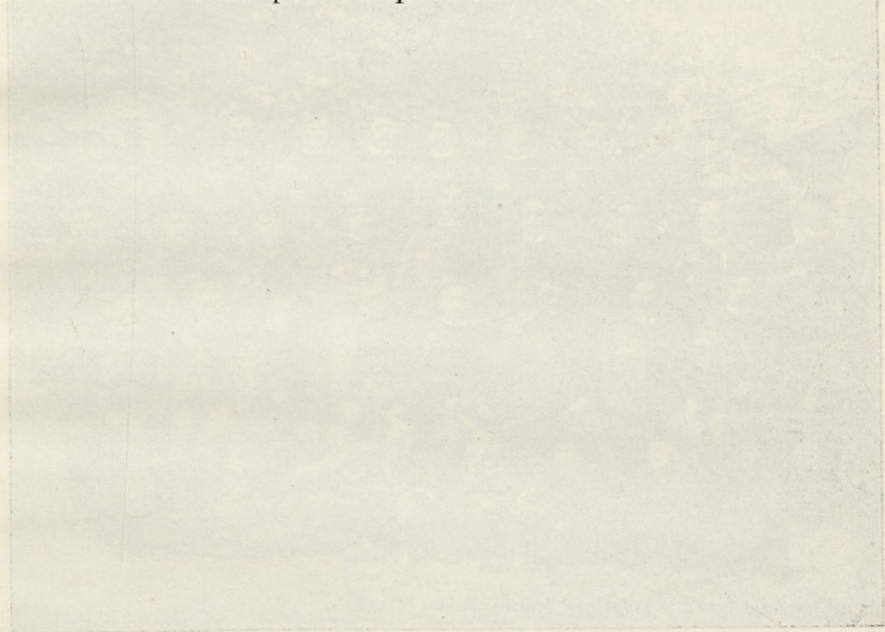
Radovljiška podružnica SPD je bila ustanovljena dne 10. marca 1895. V tistih časih je nemški Alpenverein gradil most v smeri Celovec—Jesenice—Trst z bogatimi denarnimi sredstvi in vso moralno oporo državnih oblasti. Z njegovo pomočjo so nastali prvi planinski nemški stebri v Karavankah in Julijskih Alpah v obliki večkrat naravnost razkošnih gorskih domov, ki so morali imponirati našemu preprostemu človeku, ki je itak že davno poprej klonil v občudovanju do vsega, kar je bilo nemško. Podružnica je bila prva planinska organizacija v savski dolini z delokrogom, ki je obsegal ves radovljiški politični okraj. Če berete stare letnike »Planinskega Vestnika«, boste prišli takoj do prepričanja, da je do ustanovitve SPD sploh privedla nacionalna zavest mož, ki so ga gradili. Oni so hoteli zamejiti nemški vpliv, ki se je z gora širil tudi v dolino, ustanovili so izrazito narodno-bojno planinsko organizacijo, ki naj bi s svojim delom dvignila tudi nacionalno zavest našega človeka. Ti pionirji naše nacionalne zavesti iz takozvane »Junaške dobe« slovenskega planinstva, so bili v nacionalnem pogledu naravnost fanatiki, ki jih bo današnja mladina, ki je v planinstvu usmerjena bolj na šport, zelo težko razumela. Oni niso prestopili praga nemške koč, še več, niti po potih niso hoteli hoditi, ki jih je nadelal Alpenverein.

V Radovljici je bila trojica, ki je izvrševala ta program: Dr. Vilfan, Hugon Roblek in Stiasny, a z Dovjega jim je pomagal naš starina Aljaž, ki je bil dolgo vrsto let podpredsednik podružnice. Iz njegovih spominov, objavljenih v »Planinskem Vestniku« že v povojni dobi, jasni, odseva srdita borba, ki jo je podružnica vršila v naših gorah zoper nemštvo v tistih letih. Podružnica je v prvih letih obstoja tja do leta 1901 vršila prav za prav le pripravljala dela: Markirala je pota, delala je organizirane izlete svojih nacionalno zavednih članov na točke, kjer je divjal boj: Na Triglav, na Stol (v letih 1896—1898), oskrbovala je Vodnikovo koč na Velem polju in zavetišče v Planici. Konkurenčno je napravljala samo slovenske napise tik samo nemških Alpenvereina, pristopila ali sama ali z ljudmi, ki so se odcepili od nje in ustanovili lastne podružnice (Kranj i. t. d.) h graditvi samostojnih postojank v Karavankah in drugod (koča na Golici, Stolu, Begunjščici), tedaj na mestih, kjer je Nemštvo najsilovitejše butalo ob gorske grebene. Kajti poudariti je treba, da je ta po-

družnica najstarejša v celi savski dolini, kjer so bili včlanjeni planinci od Trbiža pa skoraj do Ljubljane.

To delo je dobilo že priznano označbo »Junaške dobe«. Če veste, kako redko so bila sejana pred letom 1900 društva z izrazito nacionalnim programom, potem boste lahko pritrdili, da je bila naša podružnica pionir v tem okraju s svojimi izleti, družabnimi prireditvami in izrazito planinskim delom. Dvignila je narodno zavest in minirala nemški most, ki se je gradil od Belta do Adrije in se porušil ob prevratu tudi z njeno pomočjo.

Želim, da bi nacionalno delo podružnice še ne bilo končano. Ko raste iz tal v povojni dobi državni nacionalizem, nastajajo s tem za podružnico in SPD sploh nove naloge državno-obrambena značaja. Nad Radovljico se širi dolgi greben Begunjščice, za katerega se je bil oster boj na mirovni konferenci: Ta greben obvladuje prehode čez Ljubelj in ob Stolu, zato so ga hoteli imeti Avstrijci zase. Delo planincev in Sokola teče glede na to stališče na tem delu fronte povsem sporedno.

Skupina članov ob ustanovitvi leta

kljub se je predvsem kooptiralo o potrebi skupnosti pripadajo
 s sokolsko idejo ter isto spoštilo med mladino prostotno razlaga
 VIII. Občnem se je ugotovilo, da se za ustanovitve sokolske orga-
 nizacije s možnostjo z ustanovitve skupnosti

Čebulj Danimir:

Razvoj Sokolskega društva v Radovljici 1908 — 1933

Pred ustanovitvijo.

Že jeseni l. 1907 so se vršili na inicijativo nekaterih navdušenih pripadnikov sokolske ideje prvi razgovori o ustanovitvi sokolske organizacije v Radovljici. Na teh neoficijelnih sestan-

Skupina članov ob ustanovitvi.

kih se je predvsem konstatiralo o potrebi, seznaniti prebivalstvo s sokolsko idejo ter isto osobito med mladino praktično uveljaviti. Obenem se je ugotovilo, da so za ustanovitev sokolske orga-

nizacije v Radovljici dani vsi pogoji in, da je uspešno delovanje zagotovljeno, vsled česar naj se takoj pristopi k ustanovitvi. Nabiralna pola, ki je krožila med prebivalstvom Radovljice in Predtrga, je pokazala, da se je že prve dni prijavilo 75 članov, ki bi bili pripravljeni vstopiti v Sokola ter se v njem aktivno udeleževati. Na podlagi teh dejstev je bil takoj izvoljen pripravljalni odbor z nalogo, da uredi vse formalnosti in pripravi vse potrebno, da se čimpreje skliče ustanovni občni zbor.

Pripravljalni odbor je predvsem pripravil pravila ter iste predložil okrajnemu glavarstvu s prošnjo, da se dovoli osnovanje sokolskega društva v Radovljici. Prošnja vsled nenaklonjenosti takratnih avstrijskih oblastev ni bila tako kmalu rešena, stavljale so se razne ovire, predvsem seveda formalnega značaja, toda ustanovitelji so te ovire z lahkoto premagali, tako, da je bila politična oblast končno le prisiljena, da odgovori na vloženo prošnjo.

V tej dobi čakanja na uradno rešitev vložene prošnje pa pripravljalni odbor ni držal rok križem. Še neustanovljeno društvo je že pričelo neoficijelno s svojim delovanjem v smislu sokolskega programa, t. j. z gojitvijo telesnih vaj. Potrebne prostore je dal na razpolago za sokolsko idejo vedno navdušeni restavrat brat Rudolf Kunstelj. V salonu ali pa na vrtu se je že vršila redna telovadba, vsled pomanjkanja vsakega orodja samo proste in redovne vaje. Potrebno podporo v upravnem in tehničnem pogledu pa je z bratsko ljubeznijo dajalo sokolsko društvo v Kranju. V Radovljici ni bilo nikakih vaditeljev, zato pa so prišli na pomoč že izvežbani telovadci iz Kranja, predvsem požrtvovalni bratje Sajovici in brat Ažman France.

Med tem pa je bila od deželnega predsedstva v Ljubljani ugodno rešena prošnja za ustanovitev Sokolskega društva v Radovljici. Dne 14. februarja 1908 je poslalo okrajno glavarstvo v Radovljici pripravljalnemu odboru sledečo rešitev:

C. KR. OKRAJNO GLAVARSTVO

v Radovljici.

Štev. 3062.

Pripravljalnemu odboru za ustanovitev »Telovadnega društva Sokol« v Radovljici, v roke g. Franceta Štiglica, trgovca v Radovljici.

C. kr. deželni predsednik z ukazom z dne

13. februarja 1908 št. 779/pr ni prepovedal ustanovitev društva »Telovadno društvo Sokol v Radovljici« s sedežem v Radovljici po vsebini predloženih pravil v smislu društvene postave z dne 15. februarja 1867 št. 134 drž. zak.

O tem se obvešča /. s pristavkom, da bi se imelo društvo, v kolikor je vezana izvršitev posameznih vrst pravilne, društvene delavnosti na izpolnitev posebnih predpisov, v danem slučaju ravnati po istih.

Ker se tičejo pravila tudi društvene zastave, se /. opozori, da bi imelo svoječasno sem predložiti dotično prošnjo, opremljeno z zastavno sliko.

V Radovljici, dne 14. febr. 1908.

Podpis.

S tem so bili dani tudi formalni predpogoji za ustanovitev društva. Pripravljalni odbor je takoj sklical

ustanovni občni zbor,

ki se je vršil dne 3. marca 1908 v restavraciji Kunstelj. Ustanovnega občnega zbora se je udeležilo nad 150 pripadnikov sokolske ideje. Obširni Kunsteljev salon je bil zaseden do zadnjega kotička. Navzoči so bili samo moški člani, ker ženskega odseka Sokol tedaj še ni poznal. Po vseh izvršenih formalnostih je bila izvoljena prva redna društvena uprava, katera je bila sestavljena sledeče: Starosta — dr. Janko Vilfan, podstarosta — Franc Štiglic, tajnik — Dragotin Pohlin, blagajnik — Franc Dolžan, gospodar — Trelc Anton, odborniki: Jurij Auer, Pavel Kavčič, Ivan Šega, načelnik — Leon Patik ter preglednika računov: Leopold Fürsager in Rudolf Kunstelj.

Navdušenje, s katerim je sprejelo prebivalstvo ustanovitev Sokola, se je pokazalo tudi v praksi. Glavno delo novega društva je bilo v smislu Tyrševih načel osredotočeno v telovadbi. Tolikeya števila telovadcev društvo pozneje nikoli več ni imelo in jih v doglednem času najbrže tudi ne bo. Telovadilo je vse, staro in mlado, tako, da se je morala telovadba članov razdeliti na dva oddelka, na starejše in mlajše člane. Saj je posečalo telo-

vadbo nad 80 članov, med njimi 40 starejših. Slednji so telovadili samo proste in redovne vaje, mlajši telovadci pa so potem, ko si je društvo nabavilo bradljo, drog in kozo ter postavilo na vrtu primitivne kroge, redno telovadili tudi na orodju. Poleg članske telovadbe se je uvedla tudi telovadba moške dece, naraščaj je telovadil pri članih, ženskih oddelkov pa sploh ni bilo. Toda o telovadbi sami je v »Spomenici« ločeno poročilo.

V zabavne in propagandne svrhe je društvo prvo leto svojega obstoja prirejalo razne pešizlete v bližnjo okolico, pa tudi dalje. Tako je priredilo skupno s Kranjčani pešizlet v Podbrezje, skupno s Tržičani in Jeseničani v Begunje, društvo samo pa v Kamnogorico, kjer je pozneje ustanovilo svoj lastni odsek.

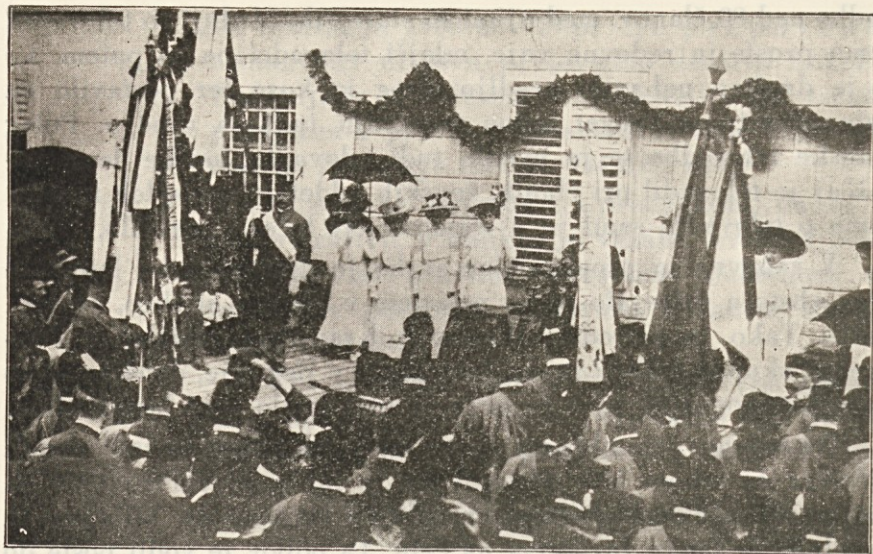
Na ustanovnem občnem zboru izvoljeni odbor je radi raznih diferenc še tekom leta odstopil ter je bil v novembru 1908 izvoljen nov, deloma spremenjen odbor s starosto dr. Vilfanom in načelnikom Janko Jazbecem na čelu. Ta odbor je vodil posle do rednega občnega zbora 3. marca 1909, na katerem je bil ponovno nekoliko spremenjen, ostal pa je starosta br. dr. Janko Vilfan, mesto načelnika pa je prevzel br. Fran Aleš.

V prvih letih svojega obstoja, Sokol razen telovadnega ni imel drugih odsekov. Prosvetno delo je bilo skrčeno na minimum, prirejale so se sicer od časa do časa razne gledališke predstave, po večini narodne, toda celo to gibanje je imelo v glavnem pridobitni značaj. Toliko večja skrb pa se je posvečala telesnim vajam.

Leta 1909 zaznamuje radovljiški Sokol znamenit dogodek. 11. julija se je vršilo slavnostno

razvitje društvenega prapora,

kateri dogodek je bila veličastna manifestacija naroda za veličino sokolske ideje. Takega praznika Radovljica še ni doživela in ta dan je tedanjim udeležencem ostal gotovo v živem spominu. Praznik razvitja prapora je bil tako rekoč nekaj pokrajinski zlet Sokolstva v Radovljici, saj so se istega udeležila društva: Bled, Domžale, Gorica, Javornik, Jesenice, Kamnik, Kranj, Krško, Ljubljana, Ljubljana I, Ljubljana II, Logatec, Metlika, Novo mesto, Prvačina, Ribnica, Sušak, Škofja Loka, Št. Vid, Trst, Tržič, Vič, Volosko-Opatija, Žalec in Železniki. Iz Ljubljane pa je vozil celo posebni vlak.

Razvitje prapora 1. 1909

Prvi javni nastop ob priliki razvitja prapora: Orodna telovadba

Finančna sredstva za prapor je zbralo članstvo samo. Prostovoljni prispevki, skupiček od raznih zabavnih iger kot kartanja, balinanja, biljarda itd. — vse je šlo v fond za prapor,

Slavnostno razvitje prapora je bilo z ozirom na številno udeležbo zunanjih gostov tudi temu primerno. Razvitje se je vršilo na trgu pred grajščino, kumovala pa mu je soproga brata staroste ga. Jela Vilfanova. Akt razvitja samega, slavnostni go-

Članski prapor

vori, godba, kakor tudi težka politična atmosfera, v kateri smo živeli tedaj po znanih septembrskih dogodkih v Ljubljani, vse to je dvignilo razpoloženje navzoče mase do ekstaze. Impozanten po številu navzočih, kakor tudi po izvedbi sami je bil popoldanski telovadni nastop na občinskem travniku za šolo. Bil je to prvi javni nastop, na katerem so nastopili radovljiški telovadci. (Še

pred ustanovitvijo Sokola v Radovljici se je sicer vršil v Radovljici že telovadni nastop, katerega pa so priredili Kranjčani.)

Nepozaben bo ostal dan razvitja prapora v analih radovljiškega Sokola, nepozaben v spominu vseh, saj so se našli ta dan v bratskem objemu v Radovljici bratje iz Primorja, iz bele Ljubljane, bratje iz Dolenjske, Notranjske in Gorenjske, vsi prežeti z ognjem sokolske ideje, koprneči vsi po neki daljni, nepoznani tajnosti — svobodi.

Na delu do vojne.

Bratske vezi, ki so nastale ob priliki razvitja prapora v Radovljici med domačim društvom in ostalimi bratskimi društvi, so ostale enako prisrčne tudi v bodoče. Radovljiški Sokol je s

Člani na župnem zletu v Radovljici 1913

svojo telovadno ekipo stalno posečal prireditve bratskih društev, posebno prisrčne odnošaje pa je gojil do bratskega društva na Bledu, s katerim je bil stalno v stikih.

Društvene uprave so polagale obračun svojega dela na rednih občnih zborih, ki so se vršili običajno v januarju vsakega leta. Na občnem zboru l. 1910 je bil za starosto ponovno izvoljen br. dr. Janko Vilfan, za načelnika pa br. Franc Kapus. Za praporščaka pa idealni sokolski prvoboritelj, pokojni br. Rudolf Kunstelj. — Na občnem zboru l. 1911 pa je vsled prezaposlenosti (bil je mestni župan, predsednik Posojilnice, predsednik raznih drugih ustanov in organizacij) ter rahlega zdravja odstopil dosedanji starosta br. dr. Janko Vilfan. Na njegovo mesto je bil izvoljen br. Rudolf Kunstelj, načelniške posle pa je prevzel br. Ludvik Horvat.

Seje društvenih uprav so se vršile redno vsaki mesec, od časa do časa v slučaju potrebe tudi izredne seje. Na sejah so se reševala vsa upravna in tehnična vprašanja, tičoča se društvene življenja. Uprava društva je dalje časa vodila tudi tehnično delo v društvu, ker vsled pomanjkanja vaditeljev prvotno ni bilo vaditeljskega zbora. Ustanovil pa se je pozneje, še pred vojno.

Vsako leto je društvo priredilo več zabavnih prireditev. Tako se je po nastopih vršila narodna veselica, v zimskem času pa so se vršile razne plesne prireditve. Značilno za takratno dobo je, da se je plesnih prireditev, izvzemši maskerad, udeleževalo članstvo v krojih. — Šlo je pri tem pač za to, da se je celi prireditvi utisnil sokolski pečat, šlo je dalje za denar, prislovica pa je: Namen posvečuje sredstva.

Na občnem zboru 7. januarja 1912 ostane društvena uprava ista, kot v pretečenem letu. Na tem občnem zboru se prvič čujejo predlogi o prosvetnem delu društva, čujejo pa se tudi želje po lastnem domu ...

V letu 1912 je društvo zadela nemila usoda kar trikrat. Že kmalu po občnem zboru je preminul društveni starosta br. Rudolf Kunstelj. Uprava je sklicala žalno sejo, njegovega pogreba pa se je udeležilo številno Sokolstvo. Kmalu nato je preminul neumorni in agilni sokolski delavec brat Peter Praprotnik. Tudi njemu je Sokol priredil lep pogreb. In še istega leta je nezprosna smrt ugrabila društvu prvega starosta br. dr. Janka Vilfana, ki je nenadoma preminul v Ljubljani. Kakor prva dva brata, tako je spremilo tudi svojega starosta Sokolstvo v zelo častnem številu na njegovi poslednji poti.

Na izrednem občnem zboru, ki se je vršil po smrti staroste br. Kunstelja, je bil za starosta izvoljen dotedanji podstarosta br. Franc Dolžan, ki je imel čast voditi številno delegacijo radovljiških Sokolov na Vsesokolski zlet v Prago l. 1912. Brat Franc Dolžan ostane na čelu društvene uprave tudi v poslovnem letu 1913.

Leto 1913 je bilo za radovljiškega Sokola dokaj povoljno. Opomogla si je zlasti blagajna, prirejenih je bilo več uspeh prireditelj, društvo se je udeležilo slavlja raznih bratskih in sorodnih društev, tako 50letnice Narodne čitalnice v Kranju, 50 letnice Ljubljanskega Sokola, zleta Slovenske Sokolske Zveze v Novem mestu itd. V Radovljici pa se je vršil dobro uspeli zlet Gorenjske Sokolske župe. Cela prireditelj se je vršila na Kležniku.

Na zadnjem občnem zboru pred vojno je bila izvoljena nova uprava. Dosedanji starosta br. Franc Dolžan je svojo funkcijo odložil, na njegovo mesto pa je bil izvoljen br. dr. Igo Janc. Načelniške posle je obdržal še nadalje br. Ludovik Horvat. Na tem občnem zboru se ponovno čuje želja po lastnem domu. Društveno življenje je silno otežkočeno vsled neprimernih prostorov za telovadbo, društvo nima lastnih lokalov, v mestu samem pa vstajajo nasprotniki, ki so vedno bolj agresivni, njihove metode v boju proti Sokolstvu nečedne. Potreba po lastnem domu je zato čim dalje večja, razmah in razvoj društva bo omogočen le tedaj, če bo delovalo v lastnem poslopju, kjer ne bo ovirano od nikogar, neodvisno v vsakem oziru. Zato se je tekom leta 1914 ustanovilo

Društvo za zgradbo Sokolskega doma.

Namen društva je bil predvsem zbirati za zgradbo doma potrebna finančna sredstva, preskrbeti primerno zemljišče, načrte itd. Nato naj bi se pristopilo k zgradbi prepotrebne Sokolskega doma.

Sicer pa se je v letu 1914 posvečalo glavno skrb pripravam za vsesokolski zlet v Ljubljani. Telovadci so se marljivo pripravljali za tekme, pripravljalo pa se je tudi ostalo članstvo, saj naj bi bil ljubljanski Vsesokolski zlet veličastna manifestacija vseslovenske sokolske ideje. Sredi neumornega dela pa so v Sarajevu počili streli...

1914—1918.

Sokolske organizacije so bile takoj prepovedane, vsako delovanje takoj ustavljeno. Sokoli so zapustili svoja gnezda ter se podali na bojne poljane. Galicija — Dobrudža — Kajmakčalan — Soča — Dobrdo — Tirolske gore — Francija — povsod Sokoli. Mnogi so odšli, mnogi se niso več vrnili. Nikoli več se niso vrnili bratje Olip, Muhovec, Kosmač in Chladek. — Tisti pa, ki so ostali doma, so nemo pričakovali, kaj se bo zgodilo, kaj bo prinesel jutrišnji dan. Dvignili so glave po uspehah podvigih slovanskega orožja, z boleščjo v srcu klonili tedaj, ko je padla Rusija, z grozo gledali uničenje Srbije... Nad njimi pa je stalno čuvalo oko krvnika, tedaj pa tedaj so se za kom zaprla vrata ječe, a odprla šele tedaj, ko je bilo treba nastopiti poslednjo pot... »Živela Jugoslavija!« — Toda vera v boljšo bodočnost Slovanstva, vera v zmago, nezlomljiva sokolska energija — vse to je združilo brate v zaupne sokolske krožke, kamor ni seglo oko ovaduhov. Na bojnih poljanah je še vedno divjal ob zvokih strojníc in topov mrtvaški ples, na obzorju pa je že v vsej svoji gloriiji vstajala

zarja svobode

in znova so napolnila sokolska srca radostne nade, naše duše pa so prekipevale in vriskale nad bližajočim se odrešenjem. Stari Sokoli so zopet pregledovali svoje kroje, saj jih bo treba skoro obleči. Zmagovala je narodna zavest, zmagovala sokolska nacionalna ideja. In skoro je napačil oni oktobrski dan, ko so zopet oživele ceste polne naroda, ki proglašá svojo svobodo, med njimi po dolгих letih zopet rdeče sokolske srajce...

V Jugoslaviji.

Z ustanovitvijo lastne države so bili dani razvoju sokolskega pokreta novi, trdnejši temelji. Dočim je bilo Sokolstvo v Avstriji radi svojih izrazitih slovanskih tendenc na vse mogoče načine ovirano v svojem delovanju, je postala sokolska ideja v Jugoslaviji sestavni del državne misli.

Naloga radovljiškega Sokola, kot sploh sokolskega pokreta vobče, je obstojala pred vojno iz dveh delov: Telesno-kulturna naloga, t. j. nuditi članstvu priložnost, razvijati svoje telesne

sile, jačati obenem njegov duh in vzporedno s tem dvigati njegovo moralno kvaliteto. Na drugi strani pa je obstojal slovansko-nacionalni moment, t. j. vzbujati med svojim članstvom zavest, da smo južni Slovani en narod, da nam je dana možnost nacionalnega in kulturnega razvoja samo v lastni, svobodni državi, da zbira pod svojim okriljem čim več pripadnikov, jih odtuji vplivu germanizacije in, da ustvarja nerazpoloženje proti obstoječemu stanju. To svojo nalogo je radovljiški Sokol v polni meri izvršil. Da pa je članstvo svojo nalogo pravilno pojmovalo, nam kaže ravno slučaj br. Boštjana Olipa, ki je za to idejo žrtvoval tudi svoje življenje.

Po vojni seveda ni bilo treba ničesar več razdirati, treba je bilo graditi. Moment telesne, duševne in moralne vzgoje je ostal isti, v nacionalnem oziru pa je bilo treba pričeti zbirati zdrave narodne drobce, združiti jih v celoto in dati tej celoti pravilno formo, da tako nesebično služi domovini — za katero je ustvarjeno Sokolstvo.

Stari predvojni odbor je kmalu po prevratu zbral raztresene ude ter sklical na dan našega narodnega Ujedinjenja 1. decembra 1918 občni zbor. Slednji je izvolil novo upravo, za starosto dr. Mirko Trillerja, za načelnika pa br. Franca Kapusa, ker se tedanji načelnik br. Horvat še ni vrnil iz ujetništva. — Naloga nove uprave je bila težavna. Sokol je bil tako rekoč na cesti, prostora, kjer bi mogel uspešno vršiti svojo misijo, ni bilo. Obračal se je na vse strani za pomoč, dokler se ni končno posrečilo najti prostora

v Homanovem skladišču.

Skladišče je bilo v kratkem spremenjeno v lično telovadnico, majhno sicer po svojem obsegu, a za silo je zadostovala. Življenje v telovadnici je postalo na mah živahno. Ustanovljeni so bili tudi ženski oddelki, tako, da je bila telovadba v kratkem v vseh ozirih dobro vpeljana. S telovadbo pa je bilo treba hiteti, ker se je bližal prvi povojni župni zlet v Borovlje.

V prvi dobi naše narodne konsolidacije in, ko naše državne meje še niso bile definitivno določene, je tudi radovljiški Sokol aktivno sodeloval, osobito v borbi za našo Koroško. Kadar so klicali bratje onstran Karavank, vedno je pohitel radovljiški Sokol radevolje in korporativno v naš prelepi Korotan, da pomaga bratu, da mu vlije svežih sil v težki predstoječi borbi.

Polnoštevilno je radovljiški Sokol deloval na župnih zletih v Borovljah (1919) in Svetni vasi (1920), dalje na raznih narodnih taborih, kot v Žrelcu, Ločah itd. Za časa plebiscita pa je odšla na Koroško kompletna četa, da čuva domove slovenskih borcev, ko bodo oni vršili dolžnosti glasovanja za Jugoslavijo.

Že v prvem letu svojega povojnega delovanja je razširil Sokol svoje delovanje tudi na prosvetno polje. Predvsem je bil

Naraščajski prapor

ustanovljen gledališki odsek, kojega vodstvo je prevzel br. Jakob Špicar. Za gledališče pa je bilo zopet treba najti primerne prostora. Kunsteljeva dvorana je bila deloma neprimerna, ker je bil oder premajhen, na drugi strani pa tudi ni bila stalno na razpolago. Zato je pustila društvena uprava preurediti dosedanjo telovadnico v Homanovem skladišču v gledališko dvorano, telo-

vadba pa se je preselila v grajščino, kjer se je posrečilo dobiti v najem bivšo grajščinsko ječo. Seveda pa je telovadba pri tem precej trpela, osobito v zimskem času, pomisliti pa je treba, da so postale gledališke predstave skoro glavni vir dohodkov, postale pa so tudi važno vzgojno sredstvo. Toda podrobneje o tem v prosvetnem poročilu.

Kljub temu, da se je vršila telovadba v jako neugodnih okoliščinah, je bila vztrajnost telovadečega članstva vseeno tolikšna, da se je lahko vedno priredil tudi društveni javni nastop. Gledališke predstave, javni nastopi, razne druge zabavne prireditve, kot Miklavž, Silvestrov večer, predpustne prireditve itd. so bili stalni viri dohodkov, vsi so se pa stekali v gradbeni fond, kajti misel na svoj lastni krov je po vojni postala še v večji meri aktualnejša, kot pred vojno.

Kar se tiče društvenega tehničnega delovanja, je opisano vse v posebnem tozadevnem članku, omenjam le, da je bilo društvo v stalnih stikih z vsemi sosednjimi bratskimi društvi ter se udeleževalo vseh telovadnih nastopov iz cele Gorenjske.

Stanje društvene blagajne se je istotako od leta do leta boljšalo. Kar je bilo prihranjenega denarja izpred vojne, je bilo sicer malenkost, ker je denar izgubil na svoji vrednosti, vendar pa izkazuje blagajna koncem leta 1919 že 7982 Kr gotovine, kljub raznim potrebnim nabavkam za telovadbo in investicijam za gledališki oder. Koncem leta 1920 pa že znaša gotovina 39.582 Kr, kar je gotovo lep napredek.

Na cesti ...

Že proti koncu gledališke sezi je 1920/21 se je primeril v gledališki dvorani malenkostni dogodek. Pri igri »Svetopisemski svet« je pričel od svetiljke, obešene na strop, tleti stropnik. Tlenje se je pravočasno opazilo, tako da ni bilo nobene nesreče. Vendar pa je dal ta dogodek povod za komisijonelni ogled dvorane — čigar posledica je bila ugotovitev, da je dvorana za prirejanje gledaliških predstav in podobnih prireditev nerabna.

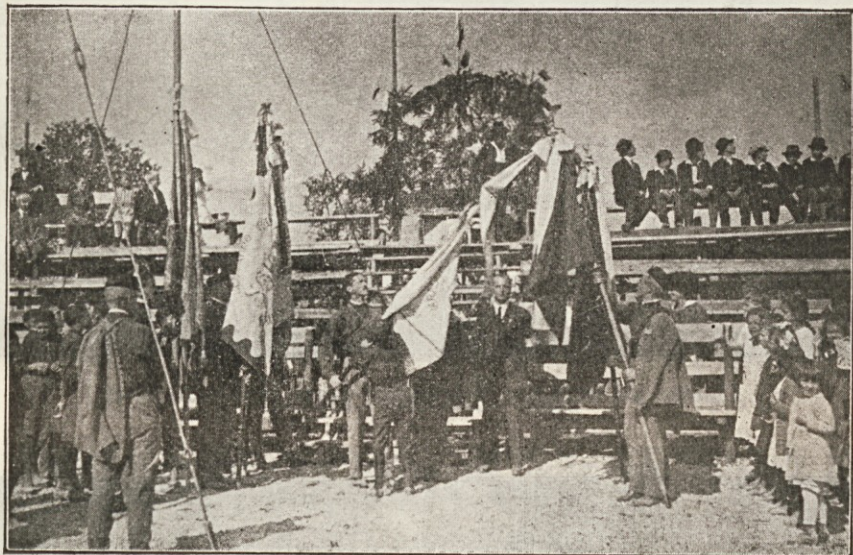
In kaj sedaj? Telovadnica že itak v takem stanju, da je bila iz higijeničnih razlogov vse preje kot telovadnica, uporaba gledališke dvorane prepovedana — torej? E, kaj! Svoj dom si bomo postavili, zgradili lastno ognjišče, kjer bomo sami gospo-

darji, kjer nas ne bo nihče preganjal, nihče oviral v našem, narodu in državi posvečenem delu, prav nihče, ne oblastva, ne naši zagrizeni nasprotniki!

Na delo!

Članstvo je šlo na delo! Z neizmerno požrtvovalnostjo, sokolsko vztrajnostjo in železno voljo, da hočemo v Radovljici svoj

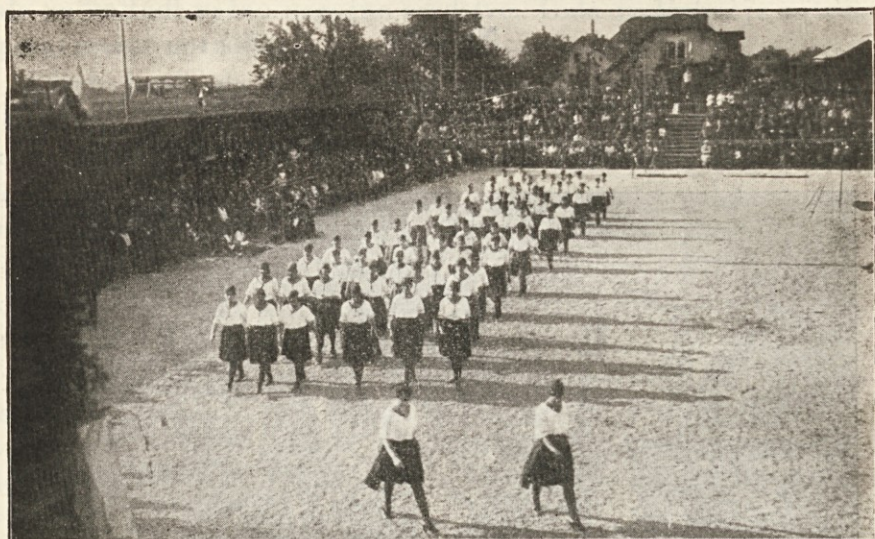
Razvitje naraščajskega prapora 2. oktobra 1921.

Sokolski dom, smo se lotili težke naloge. In to nalogo smo častno dovršili. 18. maja 1921 smo zabili prve količke. Na Vidov dan smo vlagali spominsko ploščo, 2. oktobra pa je bila že

otvoritev Sokolskega doma.

In v Radovljico so se zopet zgrinjali iz vseh strani Sokoli. Ne sicer iz Primorske, Dolenjske in Notranjske, kot pri razvitju prapora leta 1909, pač pa so prihiteli dragi bratje iz Ljubljane in cele Gorenjske, da pozdravijo novo sokolje gnezdo. »Trdnjavo proti zunanjim in notranjim sovražnikom Jugoslavije«. Veseli smo zopet sprejemali drage brate, naše duše so vriskale, naša

srca radostno utripala — saj so se uresničile sanje, o katerih smo mislili, da se uresničiti nikoli ne morejo. — Radovljica v zastavah (ne vsa), na Obligorici pokajo topiči, sokolska godba z Jesenic igra vesele koračnice, narod pa burno pozdravlja po-

Članice pri otvoritvi Sokolskega doma 2. oktobra 1921

Sokolski dom v Radovljici

vorko: »Zdravo, zdravo!« Stik pred Sokolskim domom, slavnostni govori, vzklikanje, godba, navdušenje brezmejno. — Sokolski dom v Radovljici je otvorjen! A veselja še ni konec.

Dvorana v Sokolskem domu

Naraščaj in deca, naš ponos, naš up in naša nada, sta pri tej slavnostni priliki dobila svoj

naraščajski prapor.

Zopet navdušeno vzklikanje, mladi prapor se pobrati s svojimi starimi, v bojih preizkušenimi brati. — In naraščaj, radosten, vesel, sprejme svoj prapor v svoje varstvo, praporščak položi prisego — praporu — simbolu sokolske ideje. Prapor sta izdelali sestri Jakličeva in Kobalova.

Odkritje spominske plošče br. Boštjanu Olipu.

Na dan, ko je otvoril Sokol svoj novi dom, na dan, ko je dobil naraščaj svoj prapor, na dan veselja in sokolske zmage, pa se je radovljiški Sokol spomnil enega svojih najboljših bratov, brata, ki je prežet sokolske ideje, daroval na oltar domovine svoje mlado, mnogo obetajoče življenje — brata Boštjana Olipa.

Kakor so postavili Špartanci svojim hrabrim sinovom spomenik ob Termopilah, da je videl popotnik, kje ležijo pokopani oni, ki so padli v boju za svobodo — ker tako je velel domovine ukaz, tako je postavilo tudi Sokolsko društvo v Radovljici bratu Boštjanu na njegovi rojstni hiši spominsko ploščo, ki naj spomni mimoidočega popotnika, da se je v tej hiši rodil Boštjan Olip, ki se v boju za svobodo ni strašil nobenih žrtev, tudi smrti ne, ker tako je velel domovine ukaz...

Pod lastnim krovom.

Kljub temu, da z otvoritveno slovesnostjo dela v domu še niso bila popolnoma končana, je Sokol že pričel s sistematičnim vzgojnim delom. Dober mesec po otvoritvi doma se je že otvoril sokolski oder, še tekom zime se je popolnoma izgotovila telovadnica, delo je šlo s polno paro naprej.

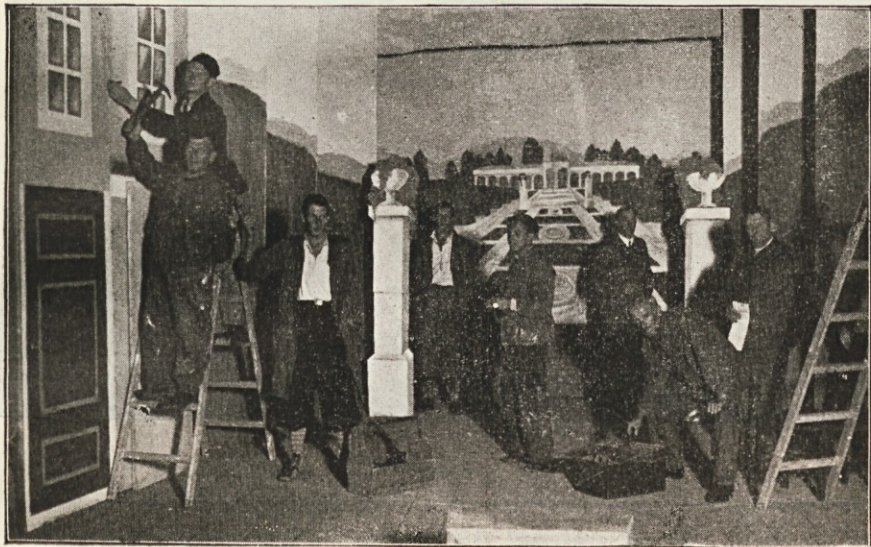
V januarju 1922 je podala uprava, ki je bila v jeseni prejšnjega leta že nekoliko izmenjana, svoje poročilo. Številno navzoče članstvo je podano poročilo sprejelo z velikim zadovoljstvom na znanje, izreklo upravi za požrtvovalno delo zahvalo in priznanje. Za starosto je bil izvoljen br. Jakob Špicar ter

Oder

uprava, ki je vodila zidavo Sokolskega doma. Za načelnika pa je bil ponovno izvoljen br. Ludovik Horvat.

Sledila so nato leta plodonosnega dela. Na vseh področjih se je delalo intenzivno, z železno voljo, s sokolsko vztrajnostjo

Naši »kulisarji«

Naraščaj in deca l. 1926

Buffet

Društveni prednjački tečaj l. 1931

Društvena uprava 1933

in disciplino. Uspehi zato tudi niso izostali. Jako so napredovali telovadci, njihovi uspehi na raznih tekmah so bili plod dolgotrajnega, rednega in sistematičnega treninga. Vaditeljski zbor se je izpopolnil in danes šteje že lepo število izprašanih prednjakov. Poleg javnih nastopov so telovadci prirejali krasno uspele akademije — za kakršne nas lahko zavida marsikatero društvo.

Enako kot tehnično delo, je napredovalo tudi prosvetno, razdeljeno na več pododsekov, med katerimi se je najbolj odlikoval gledališki.

S tem, da si je Sokol postavil svoj lastni krov, je bilo poživljeno tudi družabno življenje. Pospesevale pa so ga razne prireditve zabavnega značaja, predavanja, sestanki in družabni večeri, katere prireja Sokol odslej vsako leto. Važnejših epizod v življenju društva pa ni bilo več, zgodovino društva je odslej pisalo članstvo samo s svojim delom na tehničnem in prosvetnem polju — toda o tem na drugem mestu.

Do leta 1930 je bilo delo našega društva omejeno predvsem na domače polje. Kar smo imeli ožjih stikov z bližnjo okolico, so bili predvsem razni propagandni izleti. Z ustanovitvijo Sokola Kraljevine Jugoslavije pa je tudi naše društvo, zavedajoč se svoje vodilne vloge v celi okolici, stopilo energičneje na plan.

Po okolici smo pričeli organizirati nove postojanke, prirejali smo predavanja, sestanke, razgovore. Tekom leta 1931 smo ustanovili kmečke sokolske čete v Kamnigorici, Kropi, Mošnjah (Brezjah), Dobravi, organizirali pa smo tudi samostojne sokolske edinice v Ljubnem in Žirovnici.

V svrhu informacije naj navedem še brate, katerim je bilo zaupano upravljanje društva. Br. Jakob Špicar, ki je bil izvoljen za starosto v jeseni 1921, je ostal na svojem mestu do začetka 1928. leta, ko je prostovoljno odstopil. Na njegovo mesto je bil izvoljen br. Alojzij Pegan, ki je bil starosta do l. 1930, na kar je postal ponovno starosta br. Jakob Špicar, ki je tekom poletja 1931 ponovno odstopil. V letu 1932 je starostoval br. dr. Ivan Vidmar, po njegovem odhodu iz Radovljice pa je bil izvoljen za starosto v letu 1933 br. France Jaklič.

Tehnično vodstvo je bilo v rokah sledečih bratov: Kot že omenjeno, je bil takoj po vojni izvoljen za načelnika br. Franc Kapus. Na občnem zboru 1920 je postal načelnik br. Ludovik Horvat, ki je ostal na tem mestu do julija 1924, ko je prostovoljno odstopil. Br. Vinko Beznik, ki je bil izvoljen na njegovo mesto, je opravljal načelniško funkcijo do občnega zbora 1928.

Prednjački zbor 1933

v poslovnem letu 1928 ponovno br. Horvat, v poslovnem letu 1929 zopet br. Beznik, in sicer do leta 1931, nato do leta 1933 br. Franc Pristavec, v letu 1933 pa br. Franc Potočnik.

S tem bi bil v glavnih obrisih podan razvoj Sokolskega društva v Radovljici. Kdor je že obiskal naš ponosni Sokolski dom, je videl uspehe našega dela. Menjavale so se uprave, menjavalo članstvo, odhajali so stari, prihajali novi, mladi — vsi pa so pustili za seboj plodove svojih rok. In tako bo naprej. Sokolski dom bo ostal kot kovačnica, kjer bo nakovalo naša ideja, kladivo — disciplina in moč volje, železo — telesa naša in duše naše, da postanemo jekleni Jugoslovani, Slovani in vzorni pripadniki človeške družbe.

Petindvajset let dela je za nami. Ponosno se lahko ozremo nazaj na pretekla leta. Veliko smo dosegli, lahko bi še več! — A eno je gotovo! Radovljiški Sokol je bil vseskozi vztrajen vzgojitelj mladine, vseskozi je bil buden stražar narodne zavesti. Nikoli ni klonil, nikoli omagal in ko so ga z vso besnostjo napadali nasprotniki — se je dvigal, rastel. Krepko in čvrsto je stal v službi domovine. Ko so drugi odpadali, je stal kot mogočen, nepremagljiv hrast sredi viharja ter kakor svetilnik sredi razburkanih valov življenja v temi zablod kazal pot k — luči resnice!

Horvat Ljudevit:

Kako smo zgradili Sokolski dom

Letos, bratje in sestre, postavljamo važno mejo dvajsetpetletnice življenja in zgodovine našega Sokolskega društva ter dvanajstletnico dograditve doma. Kakor vsako, tako je tudi naše društvo že od vsega početka razmišljalo in razpravljalo v mnogih več ali manj resnih debatah, pogovorih, kritikah in razpravah o sezidavi lastnega doma. Vsako resnejše, globlje delo in vsak načrt v svrhu dosege tega namena pa je prekrizalo finančno vprašanje. Prišel pa je trenutek, ki je zahteval od takratne društvene uprave zgodovinske odločitve zidave, ali popolno ukinitve društvenega, lepo uspevajočega prosvetnega dela. Telovali smo takrat v bivši graščinski ječi Thurnove graščine, prosvetno delo pa se je vršilo v bivšem skladišču trgovca Otona Homana, katero skladišče smo s ponosom prekrstili v Sokolsko gledališko dvorano. Takratne politične razmere in malenkostna nesrečica s previsoko obešeno petrolejko, katero je zahtevala

Prva dela za Sokolski dom: Pripravlja se jama za apno

Člani in naraščaj kopljejo temelj za Sokolski dom

po društvenem gledališkem odseku uprizorjena igra »Svetopisemski svet«, je dala takratni politični upravi na podlagi ovadbe povod za razsodbo, glasom katere bi se moralo društveno prosvetno delo za kratek čas močno omejiti, z novim letom 1922 pa vsled neizvedljivih predpisov ukiniti. Odločitev je padla za zidavo in s tem sklepom je bil zid prebit.

Kako pa pričeti z delom? Čula so se najrazličnejša mnenja. Za vse predpriprave, kakor finančno vprašanje, nakup stavbišča in izdelavo načrta smo imeli največ dva meseca časa ter smo z ozirom na kratek rok načeli vsa tri vprašanja sočasno. Rešitev finančnega vprašanja smo poverili bb. juristom, kateri so v dobrem tednu predložili dva načina rešitve, in sicer: da bi se ustanovila akcijska družba, katera bi zidavo financirala ali, da se razpiše brezobrestno posojilo. Stoječ na stališču, da mora biti lastnik doma društvo samo, ne pa kaka akcijska družba, smo se odločili za drugega. Razpisali smo brezobrestno posojilo v deležih po 100 Din.

Finančna kalkulacija z razpečanimi deleži, prodanimi bloki v korist zgradbe, darili v denarju in materijalu, raznimi popusti pri naročenem stavbnem materijalu, čisti donos dograditvene slavnosti, društvene gotovine in posojila denarnega zavoda je

pokazala znesek 183.000 Din in toliko bi po tem računu smela stavba veljati z vsem inventarjem in zemljiščem.

Na hitro roko smo kupili zemljišče za znesek 10.000 Din. Kmalu po nakupu pa se je izkazalo, da ta svet ni prikladen za zidavo vsled raznih nedostatkov. Pričeli smo se zavedati, da smo storili prvo napako. Posrečilo se nam je po daljšem sklepanju kupiti prostor, na katerem stavba sedaj stoji, ker smo hoteli imeti pri domu tudi večje letno telovadišče, katero bi zadostovalo zahtevam telovadbe na prostem. Kupnina je znašala 23.750 dinarjev. Društvena blagajna pa je izkazovala po odbitku kupnine in pristojbin za prvi prostor še prebitka 41 Din in s tem zneskom smo kupili prostor ter pričeli zidati. Koliko energije in samozavesti, koliko odločnosti in neupogljive volje je bilo med članstvom, si zamore vsakdo predstavljati. Ko je neki brat zvedel za zidavo ter za takratno finančno stanje društva, je vzkljnil, da zaslužijo odborniki, da se jih stavi pod kuratelo. Da, upravičene bi bile te besede, če bi se odborniki ne zavedali, kako silo imajo za seboj v članstvu. Prešinila nas je vse ena misel — moramo, hočemo živeti, hočemo za naš narod delati pod ugodnejšimi pogoji, hočemo razmaha, hočemo pokazati vsemu svetu, kaj zmore sokolsko bratstvo in sloga.

Izdelavo načrta in sestavo proračuna smo poverili bratu stavbeniku, ko smo se poprej uverili, da so načrti, prinešeni iz Ljubljane, za nas neprimerni, nepopolni in tozadevni proračuni previsoki. Proračun za stavbo v surovem stanju, t. j. brez električne napeljave, vodovoda, peči, štedilnikov, kleparskih, slikarskih in pleskarskih del in brez vsakršne opreme, je znašal 170.000 Din. Ker nas je stalo stavbišče z raznimi pristojbinami okoli 25.000 Din, popolna oprema poslopja z vsemi pritiklinami, kleparskimi, slikarskimi in pleskarskimi deli bi stala najmanj 150.000 Din, je znašal ves proračun za tedanje čase ogromno vsoto okoli 350.000 Din. Z ozirom na našo blagajno, ki je vsebovala še 41 Din, se nismo mogli odločiti za ta načrt s tem proračunom. Šele, ko nam je br. stavbenik začel zatrjevati, da je proračun sicer res visok, da pa se ga dá znižati s prostovoljnim delom članstva, kakor: kopanjem in polaganjem temelja, podajanjem opeke, priprave peska, apna, mešanjem cementa, razkladanjem in dovozom materijala, razložitvijo istega po stavbišču itd., smo pričeli resneje misliti na zidavo s tem načrtom in proračunom. Pričeli smo skupno naštevati dela, katera lahko opravi članstvo samo ter črtati in zniževati postavke v pro-

Polaganje temeljnega kamna 29. junija 1921

računu. Črtali smo postavko o kopanju in postavitvi temelja skoraj popolnoma, črtali smo nadalje postavko za kopanje in dovoz peska, dovoz cementa, opeke in raznega materiala, črtali smo dvojna okna, parket, klosete ter postavko za dovoz in gašenje apna, kakor tudi nekaj pomožnih delavskih moči za donajanje malte in opeke zidarjem. Proračun se je pred našimi očmi krčil in krčil ter dosegel znesek 91.000 Din. Ob tej priliki je vzkliknil neki član: preračunajmo še enkrat, mogoče nam še denar ostane. Na podlagi te kalkulacije ter zagotovila brata stavbenika, da surova stavba res ne bo stala več, če članstvo samo opravi to, kar smo v proračunu črtali ter na podlagi obljube, da bo vse delo vodil sam osebno in brezplačno, se je odbor Sokola odločil za ta načrt, računajoč z gorenjim proračunom. Zavedajoč pa se dalekosežnosti tega sklepa ter odgovornosti napram članstvu, vsemu Sokolstvu in narodu, pa je hotel dobiti poveritev izpeljave tega sklepa od najvišjega društvenega foruma ter se je v ta namen sklical 6. marca 1921 izredni občni zbor z edino točko dnevnega reda: Zidava Sokolskega doma. Na ta občni zbor se je povabilo tudi zaupnike, katere je odbor imenoval po bližnjih vaseh z namenom, da bodo po svoji bližnji okolici zbirali prispevke v materialu in gotovini. Občni zbor društva — po članstvu najbolj obiskan izmed vseh dotedanjih — je ob velikanskem navdu-

šenju sprejel poročilo društvenega odbora o dotedanjih korakih, katere je podvzel v svrhu zidave lastnega doma, iste soglasno odobril, izrekel popolno zaupanje tedanjemu odboru ter istega poveril, da ta svoj sklep izvede čimprej, zatrjujoč, da bo vsak član po svojih močeh prispeval k uresničenju tega načrta. Odbor je šel s tem zaupanjem in zagotovitvijo podpore članstva odločno in s sokolsko doslednostjo na delo. Razni idejni prepirčki, osebnosti itd. so med članstvom spričo bližajočih se zgodovinsko važnih dni društva, zginili na mah. S kako sigurnostjo je odbor računal, da se bo stavba dovršila, je razvidno iz tega, da je sklenil proslaviti dograditev dne 8. septembra, katera slavnost pa se je morala pozneje le vsled smrti Kralja Petra Osoboditelja preložiti na 2. oktober. Med članstvom je rasla navdušenost in resnost. Saj je šlo za biti ali ne biti, za viden dokaz sokolske sile in veličine ideje, katera nas druži v bratskem objemu. Dokazati smo hoteli vsem, da Sokolu kot je radovljiški, ni lahko zabraniti razmaha, ubiti ga — pa nemogoče. Smo bili Jugosloveni, ko je padal po nas bič avstrijskega tiranstva, smo in hočemo tudi ostati. Zasmehljivi posmehi so nas še bolj podžigali.

Odbor je pričel delati, zbirati finančne podpore, razpisalo se je brezobrestno posojilo ter razpošiljale prošnje na vse strani za materijelno pomoč. Prekmalu pa smo se uverili, da bomo v veliko večji meri navezani sami na sebe in da smo se močno uračunali v pričakovanju obče pomoči. Vplivni možje so nam obljubili in zagotovili pomoč in podporo. Ostalo pa je samo pri obljubi. Interesi takratnih političnih strank niso pripuščali, da bi se iz katerihkoli javnih virov materijelno podprlo naše prizadevanje. Obljubovalo se nam je; tudi podžigalo z lepimi besedami ter priznanjem, polnim občudovanja, toda vse to nam proračuna ni znižalo. Naše članstvo je še z večjo silo, a s trpkimi občutki v srcu, prijelo za delo.

Prvi vagon darovanih desk je članstvo samo razložilo, naložilo na vozove, pripeljalo na stavbni prostor ter zložilo. Kopati se je pričela jama za gašenje apna. To vam je bil vrvež, vpitje, prerekanje delaželnega članstva na stavbišču. Po znižani ceni smo dobili 32 vagonov opeke. Vso to opeko so v pretežni večini zložile in naložile na vozove naše vrle članice, zvozili pa brezplačno naši vrli člani iz Lesc. Radi zgodovine naj tu navedem samo en primer požrtvovalnosti naših članic. Nekega dne so prišli trije vagoni opeke na postajo Lesce, katere je bilo treba

Sokolski dom do I. nadstropja

zložiti tekom 24 ur. Naše članice z nekaj naraščaja in dece so zlagale opeko s krvavečimi rokami ves dan tja do tretje ure v jutro, ko je bila zadnja opeka zložena. Za nevihto, ki je divjala in jih do kože premočila, ni bilo časa misliti. Gospodinjstvo je počivalo.

Članstvo pa je bilo zaposleno pri kopanju temelja ter peska. Dne 18. maja 1921 so bili zabiti prvi koli, znamenja, kje bo stala stavba in kako bo velika. Dobili smo vagon apna po znižani ceni, istega pripeljali ter pričeli z gašenjem. Kmalu pa smo morali gašenje prepustiti poklicnim delavcem, ker smo imeli na obleki in čevljih večjo škodo, kot smo pa koristili ter smo raje prijeli za drugo delo, katerega ni manjkalo. Vidov dan smo proslavili na ta način, da smo na stavbišču delali ves dan, izkopali pododerski prostor ter kleti, katerih prostorov v proračunu in načrtu sploh ni bilo.

Zaprosili in dobili smo prvi kredit v znesku 50.000 Din dne 4. julija 1921 pri Posojilnici v Radovljici.

Prejeli smo nadalje vagon cementa brezplačno, drugega po znižani ceni in pričeli smo pod vodstvom izvedenca skoraj sami polagati temelj. Izkopane skale ter debelejšje kamenje je pričelo zginjati v cement in temelj. Članstvo, katero ni moglo fizično pomagati, se je odkupilo s tem, da je plačevalo najete delavce.

Sokolski dom: Zidarji so dosegli višino doma

Tako smo dokončali temelj, betonirali spodnje prostore ter pripravili material za zidavo. Dne 29. junija 1921 smo zazidali v dom dokument s podpisi vseh odbornikov ter s kratko zgodovino pričetka zgradbe. Štirje zidarji — okoliški domačini so pričeli delati in glej čudo: ti štirje zidarji s par pomožnimi delavci so dozidali dom. Med zidanjem smo pa ob prostih — pa tudi med uradnimi urami — na stavbišču zbirali in pripravljali material, kateri se je rabil drugi dan. V podajanju opeke smo se izurili tako, da nismo zaostajali prav nič za poklicnim delavstvom. Stavba pa je rasla. Vreme smo imeli krasno. Tekom zidanja so zidarji vsega skupaj zamudili samo štiri ure vsled dežja. Naši člani zidarji so v svojem prostem času tudi pomagali zidati brezplačno.

Težave so se pokazale z načrtom. Premalo smo ga preštudirali, kar se je nad nami maščevalo na ta način, da smo ga morali med zidavo stalno spreminjati in izboljševati, z izboljševanjem načrta pa je rastel proračun. Predelovali in prenavljali smo načrt toliko časa, da se je popolnoma spremenil ter da smo sezidali nekaj popolnoma drugega, kot pa je prvotno kazal. Nekaj večjega, boljšega in veličastnejšega. Glavna pažnja se je polagala notranji ureditvi, manjša zunanji. Proračun se je pričel približevati milijonu kron, ga dosegel, prekoračil.

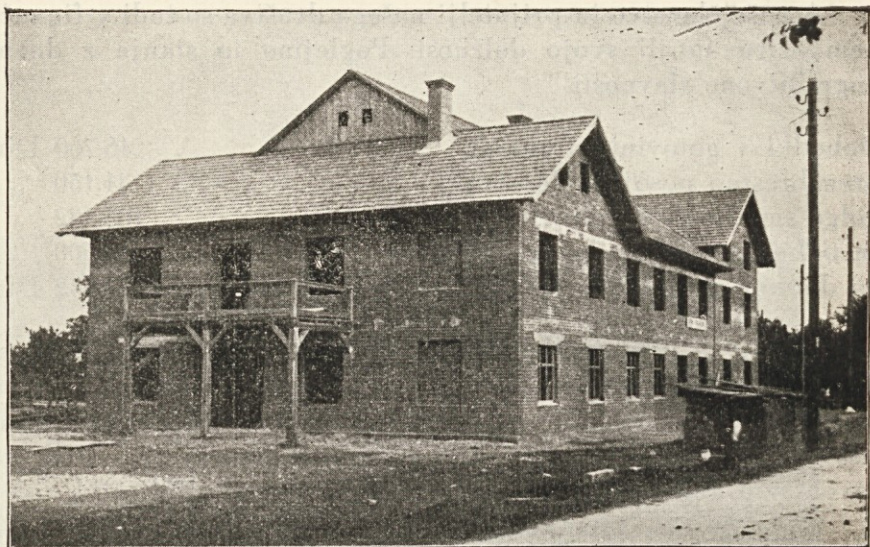
A naše članstvo in prijatelji našega društva so tudi v finančnem oziru storili svojo dolžnost. Poglejmo to stanje z dnem dograditvene slavnosti.

Dohodki v gotovini so znašali	46.760 Din
brezobrestno posojilo članstva	34.150 „
dolga smo imeli v Posojilnici v Radovljici	105.132 „
za nakup zemljišča smo dolgovali še	12.500 „
do dograditvene slavnosti nas je torej stavba stala	198.542 Din

Stavba je bila sicer dovršena, toda na zunaj še neometana, dvorana sama s slepim podom, neprepleskana, vrata in okna samo deloma prepleskana, sobe samo ometane brez peči, gledališki oder samo za skrajno silo dovršen in skoraj brez vsakega inventarja, izvzemši najnujnejšega telovadnega orodja itd.

Toda mi smo že s ponosom razkazovali to našo stavbo vsem bratom in sestram bližnjih in daljnih sokolskih edinic, češ, pogledjte, spomladi še nikakega sledu, danes ta stavba. Pri nekem takem razkazovanju pa nam je naš brat in prijatelj Francek iz Škofje Loke, ko je s svojimi, vedno veselimi očmi pregledoval naš dom, dejal pol resno, pol šaljivo: to je šele dobro jutro, razumete? Takrat smo ga malo debelo pogledali, zmajevali z glavami in ugovarjali. Besede so se nam zdele pretirane, ali pomen in resničnost njegovih besed smo občutili, ko smo pričeli dom zalagati z opremo. Tu so se pričeli šele pravi izdatki.

Prvi občni zbor v novem domu je bil dne 15. januarja 1922 in na tem občnem zboru je članstvo z napeto pozornostjo sledilo poročilu o finančnem stanju društva, istega vzelo z odobravanjem na znanje ter izreklo blagajniku in vsemu odboru priznanje in absolutorij. Prvo leto po dograditveni slavnosti smo dom ometali, prepleskali in preslikali, postavili v sobe peči, izvršili kleparska dela ter razna druga potrebna dela. Tako se je postavil dom. Od sedaj naprej pa je bilo treba reševati finančno vprašanje. Kakor smo se povzpeli v obupne višine dolga, tako je bilo sedaj treba navzdol. Poleg vsakoletnih novih investicij za različne potrebščine in poleg odplačila obresti ter vsakoletnih rednih izdatkov je društvo vsako leto odplačalo povprečno okoli 25 000 Din svojega dolga. Omembe vredno je še dejstvo, da je naš dom napadla hišna goba, katera se ni dala odpraviti z malimi stroški, vsled česar smo bili prisiljeni, da smo leta 1932 temeljito renovirali dom. Odstranili smo ves okuženi material,

Sokolski dom v surovem stanju

navozili novega, dom temeljito desinficirali ter izolirali pritličje z betonsko ploščo. Položili v dvorano in stransko pevsko dvorano parket, obe, kakor tudi Boštjanovo sobo v I. nadstropju obili z ličnim lesenim opažem, kanalizirali vse odtoke, napravili angleške klosete s spiralniki, dvorano okrasili z ličnim lestencem ter preslikali potrebne prostore z dvorano. Ličen umivalnik v bivši kopalnici je na razpolago telovadečemu članstvu. To renoviranje nas je stalo približno 75.000 Din. Če bi ne bilo teh nujnih popravil in zboljšav, bi bilo naše društvo danes skoraj brez dolga.

Bratje in sestre! Spredaj navedena dejstva nam jasno kažejo, kaj zmore pravo, odločno sokolsko delo, disciplina in nesebična požrtvovalnost. Ob zaključku prve dvajsetpetletnice obstoja Sokola v Radovljici stoji njegov dom trdno. Sloga in požrtvovalnost članstva pa ga še stalno utrjujeta. Naj nam bo v svetel spomin naše preteklosti, naši mladini pa dokaz, da so njeni predniki mislili v prvi vrsti na njo, na naš up in nado, na bodoče vodnike Sokolstva. Ponosno naj ta naš dom kaže pot vsakomur, po kateri mu je hoditi, da pride do uspehov, katere rodi samo složno, nesebično in požrtvovalno delo. Ne časti ne slave, samo priznanje naj bo naše plačilo.

Zdravo!

Hrvat Ljudevit:

Naša telovadba

Pot sokolske vzgoje gre skozi telovadnico. Ta rek ni od danes. Njegova resničnost se je preizkusila že v prvih dobah Sokolstva in se uveljavlja še vedno. Najpožrtvovalnejše, najdelavnejše in najidealnejše je telovadeče sokolsko članstvo. Edinica brez življenja v telovadnici životari. Le tam je življe-

Župni naraščajski zlet v Radovljici: Deca — raznoterosti

nje in napredek, kjer se članstvo z veseljem in ljubeznijo oklepa svoje telovadnice, krepí svoje telo, jača značaj, utrjuje voljo s prostovoljno podreditvijo posamezniku brez ozira na socijalen položaj.

Hipno navdušenje ob ustanovitvi našega Sokolskega društva je imelo za posledico — kar zasledimo ob ustanavljanju skoraj vseh Sokolskih edinic — da se je prijavilo k telovadni sokolski vzgoji skoraj vse članstvo. Le-to članstvo pa je kaj kmalu opazilo, da telesna sokolska vzgoja zahteva žrtve samozatajevanja in discipline, katerim žrtvam niso bili dorasli, vsled česar je

bila naravna posledica padec telovadnega obiska. Veliko je bilo poklicanih, a malo izvoljenih. Prva telovadnica je bila Kunsteljeva gostilniška dvorana, v kateri se je vežbalo članstvo, ker

Člani I. 1931

Moška deca 1933

je bilo društvo še brez orodja, pretežno v redovnih vajah, mladina pa se je vežbala tudi v prostih vajah. Enoličnost ter dolgotrajnost teh telovadnih ur je bila odbijajoča. V takratnih dobah

Ženska deca 1933

Naraščaj 1933

podeželskega Sokolstva, ki se je šele ustanavljalo, še ni bilo tiste skupnosti, vzajemnosti in medsebojne pomoči. Praktično izvežbanih prednjakov sploh nismo poznali. Bili smo napačnega

Članice 1933

mnenja, da mora biti načelnik društva najboljši telovadec. Po prihodu telovadnega orodja je dal br. Kunstelj za telovadbo na razpolago svoj poletni salonček, ki je bil zgrajen nad njegovo ledenico. V tem salončku, v katerem je v poletju vladala grozna vročina, pozimi pa leden mraz, smo se sestajali, vežbali, debatirali ter vodili »svetovno slovansko politiko«. Navduševali smo se v bratskem krogu ter kovali načrte bodočnosti našega društva. Drag nam je spomin na tiste čase, ko smo pihali od vročine in telovadili tudi v zimskih suknjah. Seveda o kakem sistemu ni bilo govora. Vendar se je telovadba, v kolikor se je v takih razmerah sploh zmogla, vršila več ali manj redno, z večjimi in manjšimi presledki. Telovadci so se stalno menjavali. Eni so odšli, drugi prišli. S članstvom skupaj je vežbal tudi naraščaj. Največ učenci raznih obrtov, kateri pa so se po končani učni dobi razleteli po takratnem običaju v svet. Idejne izobrazbe nam je primanjkovalo, saj sokolskih predavanj skoraj nismo poznali. Prebiralimo skupno takratne skromne sokolske liste ter črpali iz njih ono, kar nam je bilo potrebno. V hudem zimskem mrazu se je s telovadbo prenehalo, takrat pa smo telo-

vadeče članstvo zaposlili pri gledaliških predstavah, katere so se vprizarjale največ vsled pridobivanja finančnih sredstev v Kunsteljevi gostilniški dvorani. Kljub skrajno nehigijeničnem

Člani I. 1933

in za telesne vaje skoraj nerabnem prostoru, pa je društvo prirejalo, največkrat s pomočjo bratskega društva Bled, redno vsako leto svoj letni telovadni nastop, največkrat kar na Kunsteljevem dvorišču. Udeleževali smo se vsako leto javnih telovadnih nastopov raznih žup ter društev Kranj, Jesenice, Javornik, Škofja Loka, Tržič in prav posebno še na Bledu, s katerim društvom smo bili v posebno bratskih stikih, tako, da se ni nikdar vršila ne na Bledu ne v Radovljici sokolska prireditev brez udeležbe obeh. Bili smo tako rekoč eno društvo z dvema imenomoma. Zleti Slovenske Sokolske Zveze so bili za naše članstvo vedno obvezni. Prirejali smo vsako leto pešizlete, katere žalibog v povojni dobi pogrešamo.

V prvih letih društvo ni imelo prednjačkega zbora. Telovadbo je vodil načelnik, nadzoroval jo je pa društveni odbor. V letu 1912 se je sicer sestavil prednjački zbor, v katerem pa so bili zastopani samo telovadci brez strokovne izobrazbe. Vedno močneje se je čutila potreba po sposobnih prednjakih. Sokolska

župa Kranj je v letu 1914 pripravljala prednjački tečaj, kate-
rega pa je preprečila svetovna vojna.

Vojna leta so minula. Pričeli smo zbirati ostanke svojih sil.

Deca s točko »Amorčki« na akademiji 1. decembra 1932

Člani: Na akademiji 1. decembra 1932.

Duh brata Boštjana Olipa se je pojavil med nami. Zahotelo se nam je dela, dela in dela za dobrobit ustvarjajoče se države. Ženstvo v tem delu ni hotelo zaostati. Ustanovili smo ženski

»Slikarjeve sanje« — akademija 1. dec. 1932

Članice: »Nove smeri«, 1. decembra 1932

telovadni odsek. Po daljšem iskanju se nam je posrečilo dobiti v najem neko skladišče, katero je moralo za prvo silo odgovarjati zahtevam telovadnice. Pričelo se je zopet z redno telovadbo. V sokolske vrste so pričeli vstopati novi člani. Mislili smo, da bomo v novi svobodni državi brez nasprotnikov. Vsaj so to napovedovali prvi dnevi osvoboditve, ko smo hoteli in smo pozabili na vsa predvojna nasprotstva, češ, nova doba, novi ljudje, pozabimo, kar je bilo. Delajmo vzajemno na polju narodne izobrazbe. Saj je dela za vse dovolj. Takratne politične razmere in nesrečno pehanje za materijelnimi dobrinami in častmi so nam prekrizali račune. Med nerazsodno maso se je pričelo sejati seme nezadovoljstva z največjim uspehom. Iz telovadnice in sokolskih vrst so se pričeli izluščati elementi, ki so pojmovali svobodno državo brez dolžnosti, brez davkov, orožništva, finance in vojaštva, ki niso razlikovali mojega od svojega, med krivico in pravico, med lažjo in resnico. Našemu članstvu je bilo treba nuditi tudi duševne hrane. S telovadbo smo se umaknili v nekdanjo graščinsko ječo, skladišče pa smo prepustili za prosvetno delo. Ta mala nova telovadnica v obsegu 64 m² seveda ni nudila telovadbi tega, kar smo si želeli. V svesti smo si bili, da v telovadnem oziru toliko časa ne bomo napredovali, dokler ne dobimo lastne strehe. Slučaj nam je dal tudi to. V letu zidave je prenehala vsa telovadba. Telovadili smo z opeko, donašanjem in raznašanjem materijala ter se otroško veselili dneva dograditve. Že pred pričetkom graditve smo redno pošiljali v župne prednjačke tečaje sposobnejše ter z njimi izpopolnjevali prednjački zbor in jim poverili vodstvo oddelkov. V svojem domu pa smo prirejali tudi sami društvene prednjačke tečaje ter članstvu polagali temelj do splošne sokolske izobrazbe. Danes nima telovadna vzgoja našega članstva skoraj nobenih zaprek. V našem domu se lahko prosto gibljemo, razvijamo. Telovadba oddelkov se vrši redno, sistematično. Posledica so že naše krasne, vsemu članstvu priljubljene in dobro obiskane akademije.

Naj se oklene naše mlajše članstvo naše telovadnice s tisto ljubeznijo in veseljem, kot smo se oklepali v prejšnjih dobah naših malih, nehigijeničnih in neprimernih telovadnih prostorov. Jačajte v mnogo boljših razmerah kot smo jih imeli nekdanj, svoj duh in svoje telo, da postanete in ostanete vredni člani naše velike sokolske družine in zvesti, neomahljivi Jugosloveni, ponosni sinovi naše edine, nedeljive in svobodne domovine Jugoslavije.

Čebulj Danimir:

Na prosvetnem polju

Pred vojno.

Organiziranega, sistematičnega vzgojnega dela na polju prosvete pri radovljiškem Sokolu pred vojno ni bilo. Organizacija se je imenovala »Telovadno društvo Sokol« ter je že iz imena razvidno, da je bilo vse sokolsko delo usmerjeno izključno v tehničnem pravcu. Na širjenju prosvete med narodom pa se vobče ni mislilo, smatrajoč, da je to stvar drugih organizacij.

Društvo pa je kljub temu priredilo nekaj gledaliških predstav v salonu restavracije Kunstelj. Kakor sem že omenil, pa te predstave niso bile prirejene iz vzgojnih namenov, temveč izključno iz zabavno-pridobitvenih. Če se je rabilo denar za kak izlet, za nabavo te ali one stvari, se je priredila igra in cilj je bil dosežen. Kljub temu pa je tedanjim delavcem na tem polju treba dati vse priznanje, ker so se borili z izrednimi tehničnimi težkočami, tako z neprimernimi prostori in raznimi drugimi nedostatki, vztrajali pa so v pričetem delu do konca.

Po vojni.

Popolnoma drugo življenje pa je nastalo pri Sokolu po vojni. Z ustanovitvijo lastne države je postala sokolska organizacija splošna, narodna organizacija, njena misel sestavni del državne misli, njene naloge pa vse bolj komplicirane in usmerjene v razne panoge narodnega življenja. Ako je storilo Sokolstvo pred vojno svojo dolžnost s tem, da je širilo revolucionarni duh, pri tem pa v telovadnicah ustvarjalo krepka, zdrava telesa, ki naj bodo dober sprejemni aparat za vse, kar je lepega, je moralo po vojni prevzeti še eno dolžnost, t. j. predelati dušo naroda, razširiti njegovo duševno obzorje, da bo zmožen lastnega kulturnega življenja, ter tudi na kulturnem polju očuvati pridobljene dobrine državne svobode.

»Igralska družina« l. 1933

Kot nekak uvod v prosvetno delo našega društva je ustanovitev »Gledališkega odseka« v aprilu 1919. Naloga odseka je bila, pripraviti vse potrebno za otvoritev Sokolskega gledališča ter čimpreje pričeti z rednimi gledališkimi predstavami. Ta gledališki odsek pa je bil v januarju 1920 spremenjen v »Izobraževalni odsek«, ki je deloval do junija 1923, ko je bil ustanovljen »Prosvetni odsek«. Slednji je dobil najširšo avtonomijo ter je slično prednjačkemu zboru popolnoma neodvisno dirigiral celokupno prosvetno delo v društvu. Prvotni gledališki in pozneje izobraževalni odsek pa te avtonomije nista imela, njihovi sklepi so bili podvrženi naknadni odobritvi uprave.

Medtem, ko je bila naloga prvega gledališkega odseka v prvi vrsti prirejanje gledaliških predstav, se je njegov delokrog s preosnovanjem v izobraževalni odsek že razširil v toliko, da je imel skrbeti tudi za druge panoge prosvetnega dela, z ustanovitvijo Prosvetnega odseka pa se je postavil nekak centralni organ za celo prosvetno delo, t. j. Prosvetni odsek je imel vodstvo in vrhovno nadzorstvo nad celokupnim prosvetnim delovanjem, njemu pa so bili podrejeni razni odseki za določene panoge izobraževalnega dela v društvu. Tako je bil ustanovljen predvsem gledališki odsek, dalje godbeni in pevski. Na čelu

Deca v Špicarjevem »Pogumnem Tončku«

Prosvetnega odseka je prosvetar, katerega voli glavna skupščina, ostali člani pa so načelniki vseh odsekov, dalje načelnik, društveni zdravnik in člani, katere imenuje uprava.

Sokolsko gledališče.

Ko je bil l. 1919 osnovan v društvu gledališki odsek, kojega vodstvo je prevzel br. Jakob Špicar, je stal odsek pred jako težko nalogo. Ni bilo ne odra, ne kulis, finančnih sredstev pa tudi ne, da bi se moglo enostavno napraviti načrte in vsa dela oddati strokovnjakom. V Kunsteljevem salonu je bila sicer veranda, na kateri se je pred vojno igralo, toda ta lokal ni prišel več v poštev. Malo zalogo kulis, ki jih je imel pred vojno Sokol, pa so v veliki večini uničili in pokurili vojaki. Toda z delom je bilo treba pričeti, kajti na eni strani je že nestrpno čakala mladina, ki bi se rada udejstvovala, na drugi strani — občinstvo, ki je dolga leta pogrešalo gledališke predstave in končno blagajna — ki je bila tudi vedno prazna.

No, pa smo se lotili dela. Najprvo se je umaknila telovadba iz Homanovega skladišča v grajščino. Tako smo dobili dvora-

Petrovičeva »Ploha«

nico, katero smo odslej imenovali »Gledališko dvorano«. Treba je bilo le še odra, kulis in kar se je še potrebovalo za gledališče. Potrebni les za napravo odra smo naprosili pri naprednih lesnih trgovcih ter delo oddali mizarjem, ki so v kratkem času napravili oder — bolje rečeno »oderček«, saj je meril v globino jedva 4 metre. Toda tudi ta oderček je zadostoval, veseli smo ga bili in prav prijetne urice smo na njem preživeli, ko smo se poizkušali v gledališki umetnosti. Za odrom pa je bilo nekako stopnišče in to smo spremenili v garderobo. To je bila včasih zadrega, ko pri količkej večjem številu igralcev niti vsi igralci v garderobo niso mogli.

Potrebne kulise smo si pa kar sami napravili. Od igre do igre, vsakokrat nekaj, sčasoma smo si pa le nabavili toliko kulis, da smo lahko uprizarjali scenerično bolj komplicirane komade. Sicer je morala biti pri vsaki predstavi iznajdljivost režiserja izredno bujna, če je hotel s skromnimi sredstvi in na majhnem prostoru ustvariti nekaj, kar naj bi odgovarjalo avtorjevi zamisli. Toda požrtvovalnost članstva je bila na mestu in vse težkoče smo vedno premagali. — Po pravici bi lahko imenovali ono prvo povojno dobo, — dobo »idealizma«, sami smo delali kulise, sami prepisovali igre in vloge, sami delali plakate, sami postavljali scenerijo, skrbeli za garderobo itd. — pa kljub temu

Golarjeva »Vdova Rošlinka«

redno prihajali k skušnjam in vloge z veseljem sprejemali. Zato pa je bil tudi uspeh pozitiven.

Ko smo tako vse lepo uredili, ne da bi pri tem preveč obremenili društveno blagajno, smo se pričeli pripravljati za otvoritveno predstavo, katera se je vršila v nabito polni dvorani koncem novembra l. 1919. — Igrali smo običajno vsako soboto zvečer in nedeljo popoldne. Čim smo absolvirali eno igro, smo se pričeli pripravljati takoj za drugo. In tako je šlo dalje, nedeljo za nedeljo, mesec za mesecem, leto za letom. Ako se danes ozremo nazaj, vidimo, da smo opravili kolosalno delo, saj je priredil gledališki odsek tekom 14 let 293 predstav. Pri tem pa seveda niso vštete vse one enodejanke na raznih zabavnih večerih, ampak izključno samo predstave, igrane kot popolnoma samostojna prireditve.

Sloves Sokolskega gledališča v Radovljici se je pričel širiti izven meja našega mesta v bližnjo in daljno okolico. Kmalu so začeli obiskovati naše predstave gostje iz vseh krajev naše Gorenjske, pa tudi iz Ljubljane niso bili redki. Vse to pa je podžigalo sodelujoče igralce k še večji aktivnosti in vestnosti, tako, da si je naše gledališče v kratkem času svojega obstoja pridobilo sloves najboljšega podeželskega odra. To mnenje pa ni bilo mogoče mnenje nas samih ali naših vnetih privržencev, to priznanje so dajale priznane kapacitete na dramskem polju.

Špicarjev »Pater Anzelm«

Pa se tudi ni redko zgodilo, da so pisatelji, kojih dela so se z uspehom igrala na ljubljanskem odru, želeli, da se ista uprizore tudi pri nas. S postavitvijo lastnega doma smo dobili tudi nov, modernim zahtevam ustrezajoč oder, tako, da smo mogli predvajati tudi tehnično dovršene igre. Oder v izmeri 8×8 m, nove kulise, moderna električna napeljava, razni efektni aparati, stara izvežbanost igralcev in novi komadi, ki se vsled raznih nedostatkov niso mogli izvajati v stari dvorani, vse to je privabilo na mah množice gledalcev, ki so mnogokrat do zadnjega kotička napolnili obširno dvorano v Sokolskem domu. Imeli smo igre, katere smo predvajali po štirikrat v enem letu in vsakokrat smo imeli 500—600 gledalcev. V dobi gospodarske depresije je sicer obisk začel padati, kljub temu pa smo z obiskom lahko še danes zadovoljni, ako še vpoštevamo, da ima danes že skoro vsaka vas svoj oder in da se je nivo ostalih sokolskih gledališč močno dvignil. Nekoliko je seveda tudi pripomogla organizirana bojkotna akcija naših nasprotnikov... Pa nič za to!

V stari gledališki dvorani je pri predstavah med odmori sodelovalo godbeno društvo »Lipa«, njeno vlogo pa je v novi dvorani prevzel sokolski orkester. Med odmori deluje tudi sokolski buffet, ki je vsled požrtvovalnosti članic pripomogel društvu do znatnih finančnih uspehov.

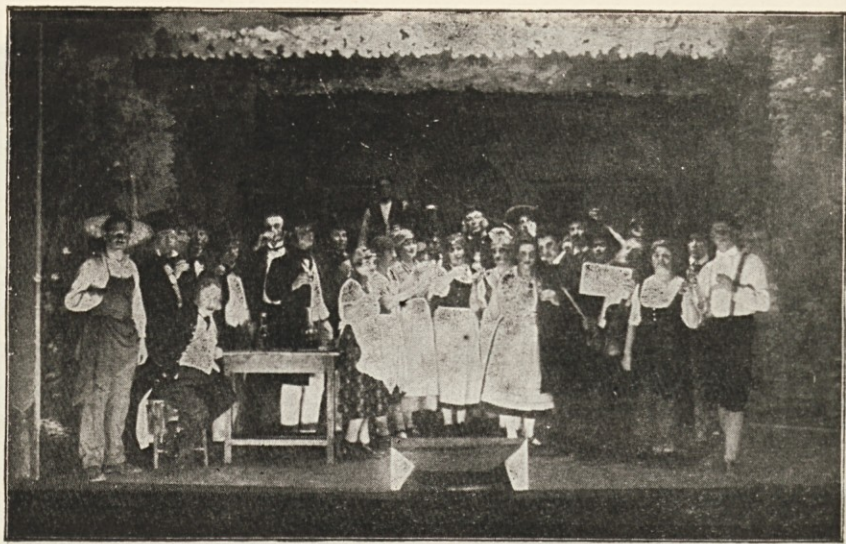
Govekarjevi »Gruntarji«

Tekom let si je Sokolsko gledališče napravilo bogat inventar. Tako so se znatno pomnožile zaloge kulis, čeprav se je v tem oziru pri društvu močno štedilo, včasih še preveč. Osnovano si je bogato gledališko knjižnico, s kakršno se ne more primerjati nobeno podeželsko gledališče. Znana pa je tudi naša gledališka garderoba, saj predstavlja njena vrednost visoke vsote.

Poleg članskih predstav je gledališki odsek posvečal veliko pažnjo tudi mladinskim predstavam ter je od časa do časa prirejal razne gledališke predstave, pri katerih so z velikim uspehom nastopali naši malčki. S tem je bila tudi našim najmlajšim dana na eni strani priložnost, da postanejo enkrat dobri igralci, na drugi strani pa je bil merodajen za prirejanja mladinskih predstav tudi vzgojni moment, saj so se mladi igralci učili pri tem spoznavati značaje, vadili se v lepi igri in pravilni izgovorjavi in samostojno nastopati.

Delovanje našega gledališkega odseka je bilo vseskozi usmerjeno navzgor. Ko smo prebrodili prve težavne začetke in vsa sledeča izpopolnjevanja, smo se v začetku lotili navadnih spevoiger, polagoma pa prirejali tudi operete. Slednje so sicer stale dovolj truda in časa, toda uspeh je poplačal vse. K lepim uspehom so nemalo pripomogli naš orkester in odlični naš sokolski pevski zbor.

Govoriti o nalogah našega gledališča bi bilo odveč. Saj so

Špicarjeva »Spominska plošča«

naloge podeželskih odrov itak dobro znane. Omenil bi le, da je bilo naše gledališče nekako matično gledališče za ostale podeželske odre v naši okolici. Svojo važno vzgojno nalogo je naše gledališče vršilo vedno v strogo nacijskem, naprednem in sokolskem duhu.

Kaj se je vse igralo? Odveč bi bilo naštevati vse one igre, ki so šle preko našega odra. Omenjam samo, da so bili v prvi vrsti zastopani slovenski avtorji, dalje hrvatski in srbski, v kolikor so bila njihova dela izvedljiva ter v skladu s sokolsko miselnostjo. Številno pa so bili zastopani tudi prevodi iz svetovne književnosti. Od domačih pisateljev so šli preko odra Bevk, Cankar, Finžgar, Gangl, Golar, Golia, Govekar, Komarova, Lah, Linhart, Medved, Meško, Milčinski, Nučič, Remec, Špicar, Zupančič, dalje kot glavna prevajalca Kobal in Govekar, iz ostale naše književnosti Nušić, Petrović, Tučić, Vojnović, ostalo slovansko dramatsko književnost so predstavljali s svojimi deli Gogolj, Jirasek, Svoboda, Štolba in Tolstoj. Iz svetovne gledališke literature so se med drugimi igrali komadi Anzengruberja, Ganghoferja, Grilparzerja, Knoblauch, Hugoja, Molnarja, Shakespeareja, Schillerja itd. Torej vsekakor zelo pestra slika, s katero smemo brez sramu stopiti pred javnost.

Ako letos ob društveni 25letnici kritično premostrimo udejstvovanje Sokolskega gledališča v Radovljici tekom vseh mi-

»Revček Andrejček«

nulih let, bo objektivna sodba mogla vsekakor ugotoviti veliko delo, katero je naše gledališče izvršilo. Roko v roki z drugimi društvenimi odseki je vršilo veliko kulturno misijo v svojem okolišu v smislu sokolske ideje. Delo vseh članov gledališkega odseka, tako igralcev ko ostalega pomožnega osebja, je bilo vseskozi idealno, nesebično, požrtvovalno. Njihovega dela za odrom ni bilo videti in če pomislimo, koliko časa in truda je treba samo za eno predstavo, bomo znali šele ceniti izvršeno delo za vseh 293 predstav. Vse to pa more doseči le prava sokolska disciplina, nesebičnost in požrtvovalnost ter ljubezen do stvari same, ki ne išče — »ne koristi — ne slave«.

Sokolski orkester.

Ko smo si v letu 1921 postavili svoj Sokolski dom, je bil ustanovljen tudi naš sokolski orkester. Društvo je nabavilo s pomočjo požrtvovalnega članstva nov, prvovrsten pianino in harmonij, ostale inštrumente pa je imelo članstvo samo. Orkester se je kmalu dvignil na stopnjo izvežbane orkesterske družine in skozi vsa leta smo ga videli in slišali sodelovati pri vseh predstavah, akademijah in samostojnih nastopih. Prav posebno pa še zadnja leta, ko je odlično pripomogel k uspehom pred-

Opereta: »Pri treh mladenkah«

vajanih operet. Tudi orkester zasluži za svoj požrtvovalni trud vse priznanje.

Knjižnica.

Osnovana je bila leta 1924, prvotno kot knjižnica, namenjena izključno za člane Sokola. Zavedajoč pa se važnosti dobre knjige za čitatelje, je bila knjižnica spremenjena v javno. Občinstvo jo še dosti dobro poseča. Zaloga knjig sicer ni prav velika (okrog 800), ker je bilo treba nabaviti vse knjige nove, društvo pa iz finančnih razlogov ni moglo preveč riskirati, vendar pa so knjige dobre, poučne in zabavne, brez vsake nepotrebne navlake. Knjižnica se vzdržuje sama in iz letne dotacije društvene uprave.

Sokolski pevski zbor.

Zavedajoč se velikega pomena pesmi za kulturno življenje naroda, je društvena uprava že leta 1920 ustanovila sokolski pevski zbor. Zbor se je lepo razvijal, radi odhoda nekaterih glasov pa je moral prenehati s svojim delovanjem.

Pred sedmimi leti pa je pevski zbor na novo oživel. Pod

Pevski zbor 1933

vodstvom brata Antona Kobenterja se je kmalu povzpел na zavidljivo višino ter je danes eden najboljših pevskih zborov na deželi. Prirejal je od časa do časa samostojne koncerte ter žél za precizno izvajanje splošno pohvalo. Odlično pa se je zbor uveljavljal pri raznih operetnih prireditvah, ko je pokazal vse svoje sposobnosti. Pohvalna je marljiva vztrajnost in vzorna disciplina, ki vlada v zboru, vsled česar imajo pevci še lepo bodočnost.

Predavanja.

Prosvetni odsek je vseskozi polagal veliko pažnjo raznim predavanjem. Vsako leto so se posebno v zimskem času vršila predavanja, kjer so predavatelji obravnavali najrazličnejšo snov. Obiskana so bila razmeroma dobro, občinstvo je z zanimanjem sledilo raznim aktualnim problemom, ki so se na poljuden način obdelovala.

Toliko v kratkih obrisih o prosvetnem delu v našem društvu. Radovljiški Sokol lahko s ponosom pokaže na svoje 25letno delovanje tudi na tem polju. Vedno je stremel za tem, da poleg dobrih telovadcev vzgoji tudi v kulturnem oziru vse tiste, ki so posečali njegove prireditve, da bo tudi v duhovnem oziru velika in močna naša — Jugoslavija!

Posojilnica v Radovljici

Bili so časi, ko se je šlo radovljiškemu Sokolu za biti ali ne biti. Takrat, ko je bilo naše društvo na cesti, brez doma, ko so temni oblaki zakrivali naše jasne poglede v bodočnost in se je zdelo, da iz težavnega položaja ni nobenega pravega izhoda, tedaj je Sokol našel v Radovljiški posojilnici oni trdni temelj, na katerem je lahko zgradil vso svojo prihodnjost. S svojo finančno pomočjo je Posojilnica predvsem omogočila zidanje Sokolskega doma ter s tem svojim aktom izkazala našemu društvu neprecenljivo uslugo. — Toda ne samo to. Kadar koli je Sokol potrkal na njena vrata, ni storil tega nikoli zaman. — Razne podpore, odpisi obresti, obdarovanje mladine i. t. d. nam pričajo, da se je Posojilnica v Radovljici vedno zavedala tudi svojih narodnih dolžnosti.

Ko Sokolsko društvo v Radovljici ob svojem 25-letnem jubileju pregleduje bilanco svojega dela, izreka Posojilnici v Radovljici za vse njeno dolgoletno naklonjenost in požrtvovalnost najtoplejšo zahvalo, želeč vzglednemu narodnemu zavodu obilo uspehov v svojem razvoju!

Bratom na Gradišču

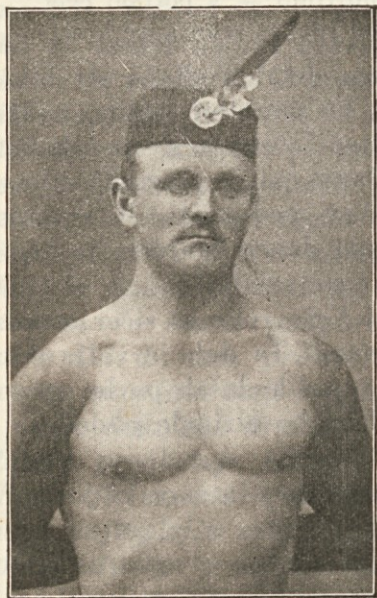
Imeli smo ljudi — v poljani cvet.
Imeli smo jih, — vrhu gore hrast...

Bratje! Praznujemo praznik našega dela! Tudi Vi ste bili med nami! Tudi Vi ste prijeli za plug, ko smo orali ledino, tudi Vi ste bili sejalcji na širni sokolski poljani! Žetve niste počakali, odšli ste od nas, ko je seme skalilo. Danes pa je praznik žetve, praznik veselja, dan zmage! Ni Vas več med nami, da veselo zapojete pesem koscev in žanjic! Mi pa danes žanjemo in kosimo in povezali bomo v snope vse, kar ste sejali Vi!

Bratje! Spominjamo se Vas danes! Vaše roke so sicer otrpnile, ali Vaš duh še vedno biva med nami! Ta duh je volja do dela, volja do zmage! V naših srcih, v naših dušah pa bo spomin na Vas ostal čist in neskaljen, dokler bo utripalo poslednje sokolsko srce!

Pokoj Vašim dušam, Vašemu delu pa čast in slava!

Boštjan Olip — Sokol mučenik

Tisti, ki smo ga poznali, smo že skoraj pozabili nanj, tisti pa, ki ga niso poznali, pa niti ne vejo, da je bil. Petnajst let je minulo, odkar je Srednekov Boštjan, Sokol — junak umrl. Sokoli, velik greh je pozabiti tudi na tiste, na katerih krvi je bila zgrajena naša Jugoslavija in tudi naša svoboda!

Boštjan je bil pravi gorenjski fant. Pri njem ni bilo ničesar priučenega. Ni poznal lepih fraz, vse je bilo naravno. Bil je odkritosrčen tovariš, kar je imel v srcu, je imel vedno tudi na jeziku. Čez vse je cenil sokolsko bratstvo in to tudi z dejanji pokazal. Zelo ga je bolelo tudi, ko je videl, kako naš narod ponemčujejo. Zavedal se je, da je vsak Sokol dolžan, da prvi čuva jezik in pravice svojega naroda. Bil je živahne, vedno vesele narave, odločen, skoraj oster pogled, nasmeh pa je imel mehak in na prvi pogled si videl, da ima plemenito srce. Bil je izvanredno močan, navdušeno je telovadil in to mu je prineslo tudi uspeh, da je bil med najboljšimi v Gorenjski Sokolski župi. Leta 1912 je šel kot tekmovalec višjega oddelka v Prago. To je bil vsekakor uspeh, ker takrat je bilo naše društvo še čisto začetniško. Praga ga je navdušila, posebno ob veličastnem sprejemu. Čutil je v srcu, da smo Slovani res bratje. Po njegovem licu so tekle solze; z besedami ni mogel izraziti velike sreče ob tej veličastni zavesti in navdušenju. Imel je mehko srce in trden značaj; bil je pač Slovan pošteno in verno vzgojen.

Leta 1913 je bil klican k vojakom. Služil je svoj kaderski rok v Kanalu na Primorskem. Njegovi poveljniki so kmalu postali pozorni na veselega, izvanredno izvežbanega in nadarjenega

fanta. Pričeli so ga učiti borjenja s puško in bajonetom. Ko je postal kmalu najboljši borec v bataljonu, so ga poslali v Buda-pešto na vojaško tekmovanje najboljših borcev z bajoneti. Bilo je nad sto tekmovalcev izbranih iz tedanje avstrijske vojske in pri tej tekmi je bil Boštjan drugi in če bi sodili po pravici, bi bil celo prvi. Vojna ga je dobila še v vojaški službi. Samo za nekaj ur je prišel domov, takoj nato pa je moral na bojišče v Galicijo. Kmalu je bil ujet in odpeljali so ga v Rusijo, nekam blizu Moskve. Domov je pisal večkrat, da mu ne gre slabo, da ne trpi lakote, mučilo ga je samo neutешljivo domotožje in želja, da bi spet videl svojo mater. Vsled tega je v začetku leta 1918 ubežal in prepotoval ogromno pot, združeno poleg nečloveškega trpljenja že z veliko nevarnostjo. In tako je priromal ravno k procesiji na Veliko soboto leta 1918 v Radovljico. — Ubogi Boštjan! Zakaj nisi premagal svojih želja vsaj za pol leta in ostal bi bil domu, svoji materi v oporo na stara leta, ostal bi bil tudi nam, Tebi pa bi bilo prihranjeno strašno trpljenje. Doma je bil takrat en mesec. Ves razigran je bil, vsakega človeka je pozdravljaj; saj revež ni slutil, kaj mu je usojeno. Po enomesečnem bivanju doma je moral zopet oditi v Murau k vojakom, seveda s trdno vero, da se bo Avstrija razsula v najkrajšem času in da se prav kmalu zopet vrne domov. Usoda pa je hotela drugače.

Naenkrat je kot blisk prišla novica, da je v Murau-u in Judenburgu izbruhnil upor proti vojni in Avstriji. Tam so bili večinoma slovenski vojaki. V kratkem času so upor udušili in voditelje postavili pred preki sod. Kdor pa je bil v tistih strašnih časih, ko se je Avstrija borila s poslednjo obupno borbo za svoj obstoj, postavljen pred preki sod, je bila njegova usoda zapečatenjena. Pred preki sod je bil postavljen tudi Boštjan, obdolžen, da je podminiral municijsko skladišče v Murau-u in da je bil voditelj celega upora. Boštjana so sodili in obsodili. Nekega dne je dobil njegov brat pismo in takrat Boštjana že ni bilo več med živimi. Pismo je pisal zadnjo noč svojega življenja. Bilo je komaj čitljivo, ker je bilo vse zmočeno od solza. Med drugim je pisal: »Janez, prosim Te, ne mešaj se še Ti v to reč. Pravijo, da sem imel vse jaz v rokah. Mamo prosim, da naj mi vse odpusti, saj nisem ničesar zakrivil.« Da, ničesar ni zakrivil, saj ni bil kriv, da je bil slovanske matere sin. Po božjih in naravnih zakonih ni bil greh, da mu je v srcu gorela samo ena misel: Vsem

Slovanom svoboda! Greh pa je bil po avstrijskih zakonih in oni so ga kruto kaznovali. A, to ni bila samo njegova misel, bila je misel Slovanov na jugu in Slovanov na severu, bil je krik tako dolgo teptane in zaničevane slovanske duše, da je moral na dan.

Drugi dan zjutraj ob 7. po obsodbi so ga avstrijski krvniki ustrelili kot upornika. Kako strašen udarec za njegovo mater! Sina ji vzamejo, ki je bil njen, vzamejo ji ga tujci, ki nimajo nobene pravice do njega. Kot upornika, kakšna ironija, saj je bil rojen Slovan. Njegova mati, sestra in brat so šli po njegovo skromno zapuščino. Hoteli so tudi ukreniti vse potrebno, da se v tujini ne izgubi njegov grob. Ko pa so jih pripeljali slovenski vojaki na njegovo poslednje bivališče, ni bilo zapuščene groba upornika, bila je gomila cvetja na grobu narodnega mučenika. Ponoči so nanosili nanj njegovi sotrpini cvetja, čeprav v nevarnosti, da jih izsledijo in postreljajo kot izdajalce. Povedali so, da se je Boštjan obnašal tudi v zadnjih trenutkih kot junak in umrl s klicem: »Živela Jugoslavija!«

To se je zgodilo 21. maja leta 1918. Čez dobrih šest mesecev smo bili svobodni in vsi, prav vsi smo vzklikali: Živela svobodna Jugoslavija! Objemali in plakali smo od sreče in navdušenja, saj smo bili združeni Slovani na jugu in rešeni za vedno nemškega nasilja. In danes, kako je danes? Vsi veste za procese, ki so se vršili pred kratkim v Beogradu. Mi gledamo na to z ogorčenjem. Boštjan pa bi gledal na vse to z neizmerno žalostjo v srcu. Saj bi videl, da ga še danes gotovi ljudje ne razumejo, oziroma nečejo razumeti in da se veliko tistega naroda, ki je klical Živela svobodna Jugoslavija!, tako zastrupili, da je zmožen danes klicati: Dol Jugoslavija! Oni so pozabili na vse žrtve v Judenburgu in Murau-u in naše še vedno neosvobojeno Primorje in Koroško. Sestre, vzgajajmo me Sokolice našo deco v spominu na naše junake, ki so umirali s klicem: »Živela Jugoslavija!«, učimo jih ljubiti našo zemljo, priborjeno s tako dragocenimi žrtvami. V domovino so ga prepeljali po preobratu leta 1921.

Ker je ravno takrat gradilo naše društvo svoj Sokolski dom, so bili postavljeni njegovi zemeljski ostanki v nasproti ležečem Gasilskem domu na mrtvaški oder. Sokoli bratje so mu držali častno stražo. Vsakega je ganil pogled na krsto, vso v cvetju, v kateri je počival Boštjan Sokol — idealist.

Ogromna množica naroda, na čelu celokupno gorenjsko So-

kolstvo, je spremila mrtvega brata tja na Gradišče, Sokolski prapori so poslednjič pozdravili Sokola-junaka in zemlja je sprejela, kar je njenega... Duh Boštjanov pa je ostal med brati Sokoli, da jih vodi k novim bojem, novim žrtvam, novim zmagam.

Bratu Boštjanu, večna slava!

Dr. Janko Vilfan.

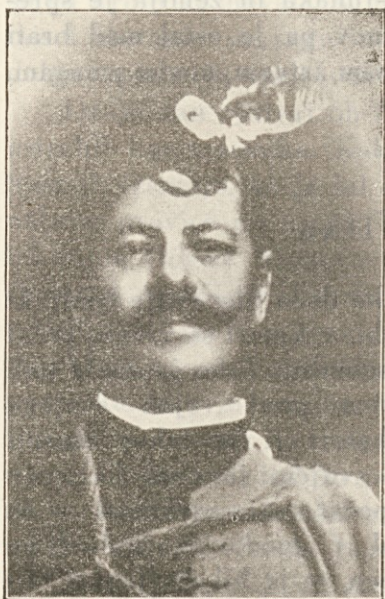
Vsaka doba ima svoje ljudi, ki dajo dobi, v kateri so živeli, pečat svoje osebnosti. Tako je imela tudi Radovljica pred vojno svojega moža, kateri ji je tako izrazilo v vsem svojem javnem življenju vtisnil pečat svoje osebnosti — da bo ostal v zgodovini Radovljice nepozaben, to je bil dr. Janko Vilfan. Kamorkoli si pogledal, si videl njega, bodisi v politiki, bodisi na gospodarskem ali pa na društvenem polju. Vedno na čelu, povsod prvoboritelj, toda ne iz koristoljubja in častihlepnosti — iz nesebične požrtvovalnosti, iz golega narodnega idealizma, hotoč

pomagati narodu na vseh področjih njegovega življenja.

Moža na svojem mestu, je našel tudi radovljiški sokolski pokret! Ne samo, da se mu pridruži, prevzame vodstvo, postane prvi starosta radovljiškega Sokola! Z njemu lastno energijo se poprime dela ter vodi društvo skozi tri leta, ko je prisiljen vsled bolehnosti in prezaposlenosti odstopiti! A že naslednje leto ga dohiti nenadna smrt na veliko žalost vsega Sokolstva! Pokopan je na pokopališču v Stražišču!

Dr. Janko Vilfana bo ohranil radovljiški Sokol vedno v najlepšem spominu, saj je bil on tisti, ki je stal v dobi naših najhujših bojev z našimi nacionalnimi sovražniki Nemci na čelu organizacije ter jo vodil kljub vsem zaprekam po zmagoviti poti naprej. Našemu prvemu starosti — čast in slava!

Rudolf Kunstelj.

Naš drugi starosta! Naš prvi praporščak! Kako ponosno je nosil sokolski prapor! Vedno navdušen narodnjak je radevolje dal Sokolu na razpolago vse svoje prostore, podpiral sokolski pokret kjerkoli je mogel, povsod se aktivno udeleževal, nikjer pa ni iskal kakih osebnih koristi ali slave! Če je bilo treba prijeti za delo, je prijel! Če je bilo treba dati — je dal, kajti Sokolstvo je bilo pri njem začetek in konec vsega udeleževanja!

Slava njegovemu spominu!

Ivan DERNIČ.

— Sokol ga je pozval: Sezidaj nam Sokolski dom! In on je storil, kakor mu je bilo rečeno!

Neizprosna smrt nam ga je ugrabila sredi dela! Ko bi ga še najbolj potrebovali, nas je zapustil za vedno! Toda postavil si je dostojen spomenik! Njegov spomenik je naš Sokolski dom, katerega je zidal in dovršil z vso ljubeznijo do našega Sokola! Smelo lahko trdimo, če bi ne bilo v onih kritičnih časih brata DERNIČA, ne bi imeli mi danes takega Sokolskega doma! Zato pa ostane njegovo ime v trajnem, hvaležnem spominu pri vseh radovljiških Sokolih!

Dr. Ignacij Jelovšek.

Bil je okrajni zdravnik v Radovljici. Vsak ga je poznal, saj ga je odlikovala izredna dobrosrčnost. Kljub svoji starosti je bil zaveden član našega društva, katerega se je izdatno spomnil v svoji oporoki, radi česar ga je društvo imenovalo svojim dobrotnikom! Slava njegovemu spominu!

Anton Praprotnik.

Gostilničar in posestnik v Radovljici, je istotako zapustil društvu znatno vsoto. Tudi njega je društvo imenovalo svojim dobrotnikom! Časten mu spomin!

- Pohlin Dragotin, tajnik Posojilnice v Radovljici.
 Auer Jurij, posestnik v Begunjah.
 Kovačič Pavel, trgovski sotrudnik v Radovljici.
 Sajovic Franc, sodni oficijal v Radovljici.
 Chladek Alojzij, tajnik Posojilnice v Radovljici.
 Ahčin Anton, zasebnik v Radovljici.
 Pipp Anton, železniški skladiščnik v Kranju.
 Franc Dobravec, profesor v Pirotu.
 Muhovec Jakob, pos. sin v Predtrgu.
 Kosmač Anton, posestnik in gostilničar v Radovljici.
 Brovč Josip, sodni oficijal v Radovljici.
 Sartori Ivan, pos. in ključavničarski mojster v Radovljici.
 Stepišnik Jože, okrajni kanclist v Radovljici.
 Pintar Jože, posestnik, Moste.
 Dr. Celestina Rupert, sodni predstojnik v Radovljici.
 Razinger Franc, pešadijski podnarednik.
 Dernič Matevž, posestnik in gostilničar v Radovljici.
 Kavčič Franc, sodni uradnik v Radovljici.
 Šmit Franc, trgovski sotrudnik v Radovljici.
 Praprotnik Ivan, blagajnik Posojilnice v Radovljici.
 Pajer Franc, davčni uradnik v p. v Radovljici.
 Železnik Franc, st., sodni sluga.
 Železnik Franc, ml.
 Eržen Gabrijel, posestnik in trgovec, Zapuže.
 Šemerl Ivan, elektromonter, Lesce—Ljubljana.

Kavčič Mirko, priv. uradnik, Radovljica—Ljubljana.

Štrukelj Franc, davčni sluga v Radovljici.

Sonja Peganova, soproga notarja v Radovljici.

Marija Kristanova, hči posestnika.

Mimi Kendova, soproga okrajnega gozdarja v Radovljici.

Ivanka Kobalova, soproga davč. upravitelja v Radovljici.

Božena Šegova, uradnica, Radovljica—Jesenice.

Brovč Helena, soproga sodnega uradnika v Radovljici.

Triller Emilija, vdova davčnega uradnika v Radovljici.

Ana Bradaškova, soproga slikarja, Kranj—Radovljica.

Erženova Slavica, hčerka posestnika v Zapužah.

Miro Železnik, sinko davčnega upravitelja v Radovljici—
Maribor.

Testenova Bronka, hčerka davč. izvrševalca v Radovljici.

Bratje in sestre! Končana je Vaša pot! Končano Vaše delo!
Pustili ste za seboj sledove Vaših rok — po širnih poljanah, cve-
točih livadah naše Jugoslavije raste najlepša cvetka — ljubezen,
bratstvo — in to cvetko Vam danes polaga na Vaše gomile

Radovljiški Sokol.

VINKO SAVNIK RADOVLJICA.

Trgovska hiša, moderno urejena
ter največja v srezu Radovljica.

Poseduje podružnici:
JESENICE - BLED.

Ima največjo izbiro manufakture in galanterije ter
glavno zalogo čevljev znamke „PEKO“ za celi srez.

Tovarniške dnevne cene! Postrežba točna in solidna!

HOTEL „LOVEC“ BLED, TELEFON 4.

Restavracija, izborna domača kuhinja, avto-
busno postajališče, garaže, avtotaxi v hiši.
Solidne cene, postrežba prvovrstna.

HOTEL JEKLER BLED.

Tujske sobe, krasen vrt,
prvovrstna restavracija.
AVTOBUSNO POSTAJALIŠČE.

TISKARNA „SLOVENIJA“

D. Z O. Z.

LJUBLJANA

WOLFOVA UL. 1.

Izvršuje vsa v tiskarsko stroko spadajoča dela po zmernih cenah. — Časopisi, knjige, revije, brošure, vabila, letaki, plakati itd. Zaloga beležnih koledarjev.

TELEFON 27-55.

KLISJEJE

*vseh vrst po
fotografijah
ali risbah*

izvršuje
najsolidnejše
klišarna

ST·DEU

LJUBLJANA
DALMATINOVA 13

Priporoča se

FRIDERIK HOMANN RADOVLJICA

trgovina s špecerijo,
stavbenim materija-
lom in vsakovrstnimi
železninskimi pred-
meti.

Postrežba točna! Cene zmerne!

HOTEL PETRAN BLED.

100 postelj, topla in
mrzla voda, restavracija,
jezersko kopališče, čolni,
tenis prostori,
garage, lovišča.

TELEFON 7.

Cenj. občinstvu se priporoča za obilen obisk

KAVARNA V RADOVLJICI, Anica Počivalnikova.

CENE NIZKE!

POSTREŽBA TOČNA IN SOLIDNA!

Lesna trgovina in strojno pletilstvo nogavic

ALOJZIJ LANGUS, Radovljica.

*ANDREJ JEGLIČ, Lesce. Trgovina
z mešanim blagom, stavbenim materijalom in pletilstvo.*

HOTEL OLYMPIC, BLED. TELEFON 75.

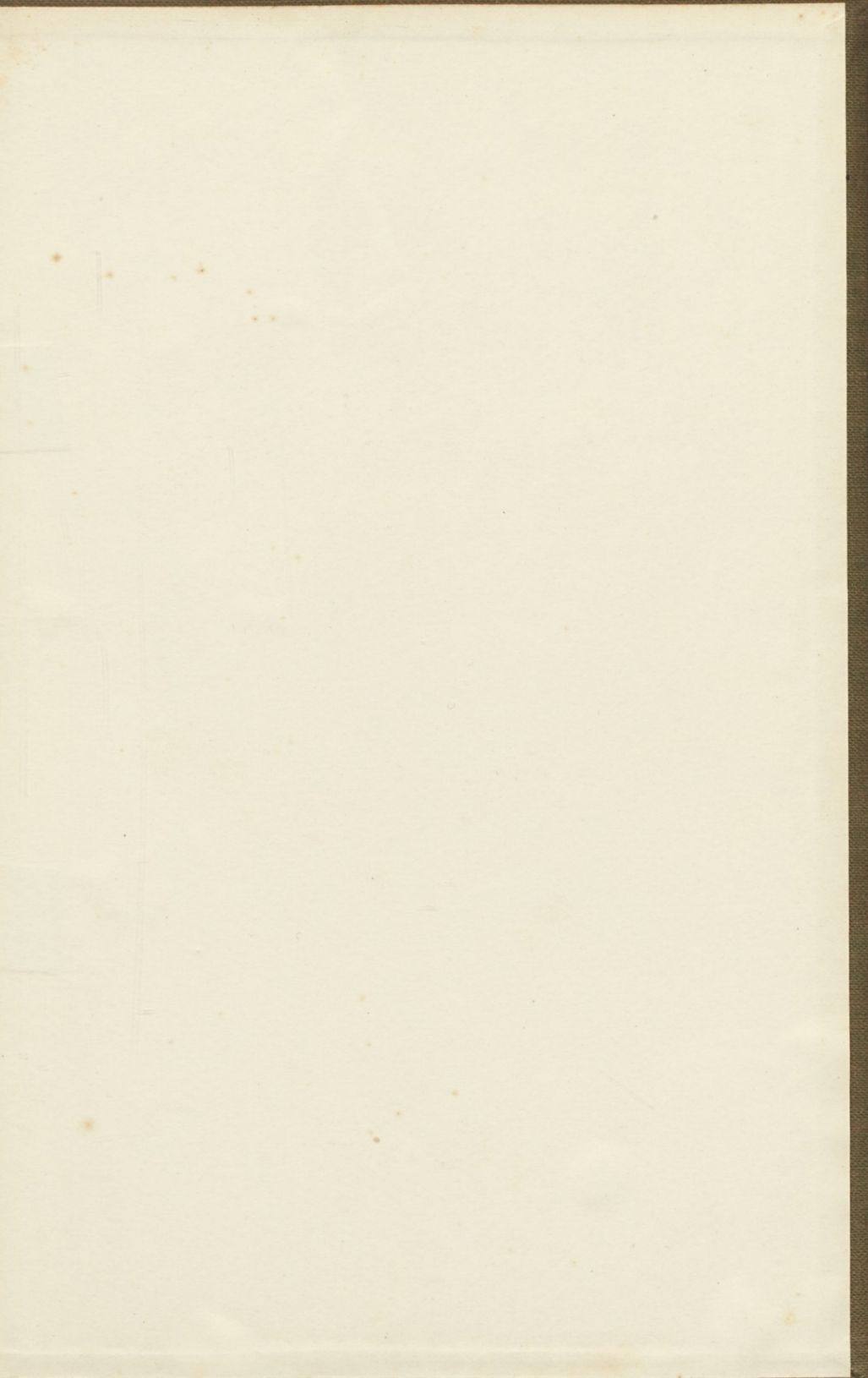
Novozgrajeni hotel v centru poleg Zdraviliškega parka.

Prvorazredna kuhinja! :-: Cene zmerne!

Auto-Bureau Stanko Žirovnik, Bled - Park hotel.

Telefon 95.

Avtoizleti v tu- in inozemstvo. Nizke cene! Reelna postrežba!

Radovljica

dz 0

SPOMENICA

061.2:796(497.4Radovljica)

020200687

COBISS c

RAJZINA
RTL RADOLJICA